Бүхы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯАД ҮНЭН

СОВЕТСКЭ СОЮЗАЙ КОММУНИС ПАРТИИН БУРЯАДАЙ ОБКОМОЙ, АДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ, МИНИСТРНҮҮДЭЙ СОВЕДЭЙ ОРГАН

1921 оной 21-hээ гарана | № 104 (16627) | 1984 оной майн 4, пятница | Сэн 3 мүнгэн.

ТАРЯАЛАН, САБШАЛАНГАЙ ҮРЭЖЭЛ ҺАЙЖАРУУЛХА ИЮНИИН 20

абшагай гурбан hара

ААШЬЕ ХАРА—НУУР ТАЛЯАН

...hатай, түргэн ...дэ голдо шуд. Сэхир горхон ...у жэлдэ ехээр ...й таhалдаагүй-...шэ. Энэ жэлдэ ...а элбэгтэй бай-...дэн үдэрэй тур-...а захалхадань ...ндэхи ондоли ...лжа, ажамида-...рьеhээ халин Тиин Цахирай ...ораторнууд, ме-... түрүүшынгээ сабшалан, по-...жажа тараахын ажаллана. ...дүнгөөр ажа-...изаторнууд по-...0 тонно наг тараагаа. Мүн ...инеральна үтэг-...гдахаар аса-рагдаад байна. Мелиораторнууднай тэжээлэй ургамалнуудай таригдаха 80 гектар поли, 120 гектар сабшалан уhалха түсэбтэй юм. Мүнөө Хантуринай 50 гектар газар ундалуулаад байнхай, — гэжэ ажахын ахамад агроном Николай Гармаевич Цыпилов хөөрэнэ.

Дурсагдагша ажахыда газарай үрэжэл hайжаруулха габшагай гурбан hарада хэхэ хүдэлмэринь бүхыдөө түсэблэгдэнхэй. Мүнөө луговодууд, механизаторнууд даалгагдаhан сабшалан, таряалангаа уhалжа, үтэгжүүлнэ.

Хантуринай сабшаланда хүрэжэ ерэхэдэмнай, тракторист Владимир Гармаев горхонhоо ханаабаар урадхуулагдаhан уhа поли дээрэ «залан татажа, нуур таляан болоторнь тараажа, хүрьhэндэнь шэнгээжэ байба. Тээ саанаханань луговодууд сабшалангаа ундалуулна. Жэл бүри газараа hайнаар уhалжа үтэгжүүлhэнэй ашаар тэжээлэй ургамалнуудай, үбhэ ногооной баян ургаса хуряадаг заншалтай.

Совхоздо мүнөө сабшалан, таряалангаа шулуу шохойhоо сэбэрлэхэ хүдэлмэри үргэнөөр ябуулагдана. Ахамад агроном Д. Ц. Гармаевай мэдүүлhэнэй ёhоор мүнөө Зэдэ голой саада эрьеэр нэмжыhэн Хэлтэсэй зуу гаран гектарай сабшалан бүлүүр хоёр станцяар ундалуулагдана.

Н. ДАМБАЕВ.

Захаамин.

ҮДЭР БҮРИ ҮРГЭДЭНЭ

Байгша ондо үбhэ ногооной тогтууритай баян ургаса хуряажа абахын тула Сэлэнгын районой Кировэй нэрэмжэтэ совхозой луговодууд болон мелиораторнууд даажа абаhан сабшалан дээрээ горитойхон хүдэлмэри ябуулжа байнхай. Һүүлэй мэдээгээр хоёр мянга шахуу hургааг отолжо бэлдээд, хоёр километрhээ үлүү утатай посхоод hэльбэн шэнэлжэ баряа юм. Тэрэшэлэн 400 гаран гектарай сабшалан шулуу шохойhоо сэбэрлэжэ, табан мянгаад гектарта минеральна үтэгжүүлгэ оруулhан байна.

Бүхы хүдэлмэрөө тусгаар зохёогдоhон графигай ёhоор ябуулдаг эндэхи луговодууд 150-яад гектарай сабшалан hайрамаар ундалуулаа. Саhанай хайлахаhаа хойшо сабшалан дээрэ ажаллажа захалhан совхозой мелиораторнууд hубаг, ханаабуудаа сэбэрлэхэhээ гадна арбан гидро-түхеэрэлгэ шэнээр барижа дүүргэээ юм. Эдэ үдэрнүүдтэ дурсагдагша ажахын луговодууд газарай үрэжэл hайжаруулжа, ургасыень дээшэлүүлхэ хүдэлмэрөө улам үргэнөөр ябуулжа байнхай.

Д. НИКОЛАЕВ.

ХАЛУУН ХАҺА ЕРЭНХЭЙ

Һүүлэй жэлнүүдтэ Хориин районой Хасууртайн совхоз үбhэ ногооной баян ургаса абадаг болонхой. Нёдондо жэлдэ гектар бүриhөө дунда зэргээр 35 центнер үбhэн абтаа юм. Түрүү луговод М. И. Шевченкын звеногойхид гектар бүриhөө 41 центнер үбhэ сабшажа hурилөө hэн.

Хүдөө ажахын эдлүүриин газарай ургасые дээшэлүүлхэ, hайжаруулагдаhан сабшалангые ашаг үрэ ехэтэйгээр ашаглаха талаар габшагай хүдэлмэриин гурбан hарын үедэ совхозой луговодуудай халуун хаhа эхилэнхэй. Дүршэлтэй механизаторнууд А. С. Ивановой, Л. К. Мартыновай, М. И. Шевченкын хүтэлбэри доро гурбан звено эмхидхэгдэнхэй юм. Мүнөө хамта дээрээ 14 мянган тонно наг шэбхэ болон минеральна үтэгжүүлгэ поли, сабшаланда гаргагдаад байна. 27 километртэ hубаг ханаабууд сэбэрлэгдээ, заhабарилагдаа. Табан бүлүүр станци хүдэлгэгдэжэ эхилээ. Совхозой луговодууд үбэлэй hарануудта 1246 гектар сабшалан дээрэ тошо халяажа, мульhэ хүргөө бэлэй. Энээнэй ашаар бүхы эдэ участогууд hайнаар уhалагдаба. Гадна луговодууд hургааг бэлдэжэ, сабшалангаа хореолно.

Мүнөө үедэ сабшалан дээрэ хори гаран хүн хүдэлжэ байна. Тэдэнэй мэдэлдэ 12 трактор үгтэнхэй. Наг шэбхэ, минеральна үтэгжүүлгэ сабшалан дээрэ гаргаха хэрэгтэ районой «Сельхозхимия» нэгэдэлэйхид ехэ туhаламжа үзүүлнэ.

Энэ жэлдэ 35 мянган центнерhээ доошо бэшэ үбhэ суглуулжа абаха зорилготойгоор совхозой луговодууд ажаллажа байнхай.

Г. ГОМБОЕВ, хүдөө бэшэгшэ.

Хори.

ӨӨ НОГООН НАДХАХАЛ

...жэл сабшалан-...ид дээшэлүүл-...э эртээнhээ эм-...дүүлжа, түсэ-...агдаhан хүдэл-...олзортонь сүм ...эн Хориин сов-...дууд бүхыдөө ...центнер үбhэ ...hан юм. Байг-...имэ баян ур-...а абахын ту-...оводуудай звенонууд горитойхон бэлэдхэл хэнэ. Жэшээлбэл, эдэ үдэрнүүдтэ 245 тонно минеральна үтэгжүүлгэ сабшаланда оруулжа, дүрбэн километр утатай ханааб сэбэрлэжэ заhабарилаа. Хабартаа, бүри эртүүр, эндэхи луговодууд посхоод барихада хүсэд хүрэхөөр hургааг отолжо бэлэдхэhэн юм.

Сабшалангай үрэжэл hайжаруулхаар культур-техническэ хүдэлмэрөө үргэнөөр ябуулдаг тус ажахын луговодууд, ЛМО-гой механизаторнууд минеральна үтэгжүүлгэеэ, мүн наг шэбхээ гол түлэб уhалагдадаг газартаа гаргадаг болонхой. Энээнэйнь ашаар ундалуулагдадаг сабшалангайнь ургаса hүүлэй жэлнүүдтэ эрид дээшэлэнхэй юм.

Эдэ үдэрнүүдтэ суута луговод Галихмат Булатов газараа бүлүүр станцяар уhалжа байнхай.

Т. БАДМАЕВА.

СТАНЦИНУУДАЙ ХҮНХИНӨӨН ТАҺАЛДАНАГҮЙ

Энэ жэлдэ газараа эртээнhээ уhалхаар шиидэhэн Түнхэнэй районой Саянанай совхозой үнинэй механизатор Василий Михайлович Чернегов хүсэтэ СНП 50'80 түхэлэй бүлүүр станцияа Эрхүү голой эрьедэ тодхоод, hаадгүй хүдэлгэжэ, Красный Яр гэжэ газарта нэмжыhэн сабшалангаа ундалуулна. Мүнөө эндэ түрүүшын хорёод гектар уhалагдаа.

Тус звеногой гэшүүд газараа ундалуулхаhаа гадна, 70 гектар уhалагдадаг сабшаланда азотно үтэгжүүлгэ оруулаа юм. Мүнөө ЛМО-гой механизаторнууд габшагай гурбан hарын түсэбөөр хараалагдаhан хүдэлмэрээ саг болзортонь хэжэ байнхай.

Дурсагдагша совхоздо өөhэдынь луговодууд болон механизаторнуудhаа гадна районой «Сельхозхимия» нэгэдэлэй оньhожоруулагдамал отрядай гэшүүд малай гүүртэ, хонидой отарануудай газаагуурхи наг шэбхэ суглуулжа сабшалан дээрэ мянгаад тонно органическа үтэгжүүлгэ гаргаа. Мүнөө газарай үрэжэл hайжаруулагшад улам эршэмтэйгээр ажаллажа байнхай.

Н. ЦЫБИКДОРЖИЕВ.

УҺАЛҺАНАЙЛ ЗЭРГЭЭР УРГАСА

...ые нэн түрүүн ...шэмэтэ бодо-...а хангаад бай-...дэhээ ямаршье ...й hайн ургаса ...иинь бултанда ...гэрэгшэ жэлэй ... Хяаг-...уудта ...дэhэн ...риhөө ...нтнер ..., саб-...энhөө ...урьяаг-... түрүү ...уднай ...н ур-... нё-...хозой уhа-... бүри-..., «За-... Л. В. ...цент-... Мүн ...түрүү ...даажа ...регат» ...энэйн-...цент-...уни-...ов га-...оло ...о бү-...аба-...энүүд ...арай 350 цент-...лагаа hэн. Мүн совхозой түрүү ...иматулин даажа ...ангаа «Фрегат» ...алаад, тэрэнэйн-...риhөө 64 цент-... совхозой үни-... Н. Дугаров га-...анаабаар оло-...жа, гектар бү-...нтнер үбhэ аба-... жэшээнүүд ... бии. ...үүдтэ уhалагда-...ргасые али бо-...элүүлхэ, энээнтэй хамта бүхы онол аргануудые хэрэглэжэ, хуурай добыншье сабшалан, бэлшээри уhаар хангаха хэрэгтэ районой колхоз, совхозууд ехэ анхарал хандуулдаг болоо. Жэшээнь, мүнөө хабар-зунай үедэ уhалууриин hубаг ханаабуудаар бүхыдөө 9800 гектар таряалан, сабшалангай уhалагдаха hаань, энээнhээ гадна, бүлүүр станцинуудаар, уhа сасадаг оньhон түхеэрэлгэнүүдээр үшөө 5500—6000 гектар добо газар ундалуулагдаха ёhотой.

Таряалан, сабшалангай, бэлшээриншье газарай үрэжэл дээшэлүүлхэ, уhалха габшагай хүдэлмэриин гурбан hарын республика дотор соносхогдохоhоо бүри урид, мартын 10—15-hаа хойшо манай районой олохон ажахынууд энэ хүдэлмэри эхилээ юм. Энээнhээ түрүүн уhалууриин hубаг ханааб, хаалтануудые, газар уhалха оньhон түхеэрэлгэнүүдые саг соонь заhабарилха, бэлдэхэ тушаа ажахынуудта баhал горитой ажал хэгдээ.

Мүнөө мульhэн дороhоо уhа булэжэ гаргаха 20 гаран бүлүүр станци Сүхэ, Сэлэнгэ мүрэнүүд дээрэ тодхогдонхой, үдэр hүнигүй хүдэлгэгдэжэ байна. Жэшээнь, «Пограничный», Хяагтын совхозууд илангаяа уhалууриин олон техникэ табижа, сабшалан дээрэ уhа, мульhэ ехээр гаргана. Һүүлэй мэдээгээр эдэ ажахынуудта түрүүшын 100 гаран гектарта уhан гаргагдаа. Эдэ совхозуудай бэрхэ луговодууд Б. П. Осеев, В. Г. Осеев, А. А. Ревякин, М. В. Пудовкин болон бусад сабшалан дээрээ уhа гаргаха хүдэлмэриие урда жэлэйхиhээ арбаад хоногоор түрүүн эхилээд, эршэмтэйгээр ябуулна. Энэнь саhа багатай, газарай хүрьhэндэ шииг нойтоной дутамаг байhан байгша оной эрхэ байдалда ехэхэн удха шанартай.

Иигээд гол горходой мульhэнhөө hалажа эхилхэдэнь үшөө 40 бүлүүр станци, нэгэ доро ехэ газарта уhа сасаха хүсэтэй «Фрегат» болон «Сигма» түхэлэй 17 агрегадууд хүдэлгэгдэхэ юм.

Манай управлениин харьяата ажахынуудай луговодууд, мелиораторнууд үбэлдөө гол горходой уhа хаажа, хахаажа, бүхыдэнь 1,1 миллион кубометр тошо мульhэ хүргөө. Тэрэшэлэн Хүдэриин хаамал сөөрэм дээрэ 1,2 миллион кубометр мульhэн хүргэгдэнхэй. Энээнэй уhаар хабартаа, зундаа «Родина», «Дружба» колхозуудай 3200 гектар сабшалан, кукурузын, хартаабхын газар hайса уhалагдаха, горитой бэлшээришье уhаар хангагдаха байна. Мүнөө Алтайн, Хүдэриин, Улаадын совхозуудай, «Родина» «Дружба» колхозуудай луговодууд hайрамай урдажа байhан газарта шэбхээр хүндэлөөшэнь хаалтануудые хээд, тэрэ уhыень сабшалан руугаа урадхуулна, тараана.

Газар уhалха хүсэ ехэтэй элдэб орёо нарин оньhон түхеэрэлгэнүүдэй улам олоор хэрэглэгдэдэг боложо байхада, тэдэниие hаадгүйгөөр, бүтээсэ ехэтэйгээр, ашаг үрэтэйгөөр хүдэлгэхэ гээшэ шиидхэхы удха шанартай. Иланагаяа «Фоегат», манай эндэ мүн түрүүшынгээ жэлдэ ашаглагдажа байhан «Сигма» түхэлэй уhалууриин агрегадуудта саг соонь техническэ харууhа хэхэ, хэрэгтэй болоо hаань байра дээрэнь заhабарилха тон шухала. Энээниие хараада абажа, бидэ техническэ харууhа хэхэ хоёр звено эмхидхээбди. Тэдэ өөhэдын нүүдэл мастерскойтой, бүхы хэрэгтэй түхеэрэлгэтэй юм. Тэрэшэлэн манай управлениин механизаторнууд ажахынуудай уhалууриин hубаг ханаабуудые бэлдэхэ, сэбэрлэхэ, шэнээр татахадань туhална. Мүнөө энэ хүдэлмэридэ управлениин үнинэй экскаваторщик А. Ц. Капустин, бульдозерист В. И. Спиридонов гэгшэд магтаалтай ажаллана.

Бии байhан hубаг ханаабуудые, уhалууриин техникые hайнаар ашаглахаhаа гадна аргатайл газартань, шэнэ системэнүүдые бариха, хуушануудыень hэльбэн шэнэлхэ, үргэдхэхэ ёhотойбди. Юуб гэхэдэ, районой ажахынуудта ямаршье жэлдэ найдамтайгаар уhалагдажа, үндэр ургаса үгэхэ газар үшөөл бага байна. Тиимэhээ бүри мүнөө жэлдэ «Заря» колхоздо «Фрегат» агрегадаар уhалха Шарабагатайн, Ехэ-Нугын совхоздо «Сигма» агрегадай хүдэлхэ Мангиртын, мүн Хяагтын совхоздо Сагаан Аралай уhалууриин системэнүүдые барижа, ашаглалтада оруулха зорилго табигдана. Хэрбээ нёдондо район дотор 900 гектар газар ундалуулха уhалууриин шэнэ системын баригдажа ашаглагдаhан hаань, энэ жэлдэ адагынь 1000 гектарай тиимэ түхеэрэлгэнүүд бүтээгдэхэ ёhотой.

Саашадаа жэл бүхэндэ уhалагдадаг газарые ехээр үргэдхэхыемнай, тэндэhээ үндэр баян ургаса абадаг болохыемнай мүнөөдэрэй эрхэ, байдал эринэ бшуу.

Энээнтэй хамта уhалагдаhан газарhаа шадаал hаа үндэр ургаса абаха, энэ хүдэлмэриин таргашые харюулдаг болохо гээшэ манай гол зорилго мүн. Тиимэhээ уhалагдадаг газар дээрэ наг шэбхэ ехээр зөөжэ, хүрьhэндэнь зүбөөр оруулха, минеральна үтэгжүүлгэ ашаг үрэтэйгөөр хэрэглэхэ гээшэ гол шухала. Байгша ондо район дотор уhалагдадаг газарта 170 мянган тонно шэбхэ гаргагдаха ёhотой байhан hаа, мүнөөдэрэй байдалаар 123 мянган тонно үтэгжүүлгэ тэндэ зөөгдөө. Энэ гурбан hарын туршада түсэб холо үлүүлэн дүүргэгдэхэ зэргэтэй. Тиигэхэ арга боломжошье бии.

Энэ жэлдэ районой таряашад, механизаторнууд уhалагдадаг газарай гектар бүриhөө дунда зэргээр 18 центнерhээ бага бэшэ таряа, 100 центнер хартаабха, 220 тонноhоо бага бэшэ кукурузын ногоо, уhалагдадаг сабшалангай гектар бүриhөө 20—22 центнер үбhэ хуряажа абаха гэжэ социалис уялганууд соогоо бэшэнхэй. Тэрэниие бэелүүлжэ эхилхэ хүдэлмэриимнай хаhа оробо.

А. БОНДАРЕНКО, Хяагтын районой уhалууриин системэнүүдэй управлениин начальник.

ТАБАН ЖЭЛЭЙ БАРИЛГАНУУД

ЭЦ-эй БАРИЛГА ЭХИЛЭНХЭЙ

...хоёрдохи ТЭЦ-...бэлэдхэлэй хү-...жэлэй саана ...нэ ТЭЦ-эй барилгашад байгша ондо 5,69 миллион түхэригэй хүдэлмэри бэелүүлхэ ёhотой. «Сибэнергострой» трестын нүүдэл-оньhожоруулагдамал колонныи хүдэлмэришэд барилгын талмай дээрэ 2 миллион кубометр газар малтаха даабаритай. Мүнөө тэдэнэр 60 мянган кубометр газар малтаад байнхай. Техникэ заhабарилгын баазын байшангай, 200 хүнэй нэгэ доро hуужа эдеэлхэ столовын барилга эхилэнхэй. Бетоной холисо гаргадаг заводой hуури табигдаа. Байгша оной нэгэдэхи кварталай туршада эндэ 747 мянган түхэригэй барилгын хүдэлмэри хэгдээ.

Республикымнай партийна, ажахын зургаанууд, тэдэнэй хүтэлбэрилэгшэд хоёрдохи ТЭЦ-эй барилгада анхаралаа ходо хандуулжа, али болохо туhаламжа үзүүлдэг байха юм.

Эндэ прораб В. В. Батышев, В. Д. Летуновой даадаг механизаторнуудай бригада, хүдэлмэришэд Н. Суханов, Г. Донской, А. Торосенко, В. Белобородов гэгшэд бүтээсэ ехэтэй ажалаараа олоной дундаhаа онсо шалгарна.

Гэбэшье городоймнай энэ шухала барилга дээрэ шиидхэгдээгүй асуудалнууд бии. Зарим организацинууд техникээр, запас частьнуудаар, түлишын материалнуудаар барилгые муугаар хангана.

ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: 1. Эндэhээ барилгын хүдэлмэри эхилхэ. Зүүн гарhаа: хүдэлмэришэн П. Тихонов, мастер Л. Загайнов, прораб В. Батышев, участогай начальник В. В. Евстафьев. 2. Механизаторнууд барилгын талмай дээрэ газар малтажа байна. 3. Механизаторнуудай бригадир Виктор Летунов.

П. БУРМАКИН. Авторай фото.

ЭБ НАЙРАМДАЛ— АРАДУУДАЙ НИИТЭ УГ ЗОРИЛГО

ГАДААДЫН ПРОФСОЮЗАЙ ДЕЛЕГАЦИНУУДАЙ ХАБААДАЛГАТАЙ МОСКВАГАЙ АЖАЛШАДАЙ МИТИНГ

Хүн түрэлтэнэй эгээл нангин hайхан уг зорилгонуудые баримталдагаа Майн Нэгэнэй hайндэрые тэмдэглэжэ байhан Москва үшөө дахин элирхэйлэн харуулба. Эб найрамдалай, зохёон байгуулгын ба интернациональна hаналаа нэгэдэлгын уг зорилгонуудые баталхаар, тэрэ Майн Нэгэнэй hайндэртэ ерэhэн зуу гаран оронуудай профсоюзуудай түлөөлэгшэдые хүндэмүүшэ хүлээжэ угтаhан байна.

Эб найрамдалай хэрэг сахин хамгаалхые хэлбэришэгүйгөөр шиидэнхэй байhан тухайгаа мэдүүлхэ зорилготой Москвагай ажалшадтай хамта уласхоорондын профсоюзуудай эмхинүүдэй түлөөлэгшэд майн 2-то Союзуудай Байшангай Колонно зал соо суглараа.

Ажалша хүн хэр угhаа хойшо зохёон байгуулагша байдаг гээшэ. Тэрэ амгалан тайбан байдал хангахын түлөө тэмсэлдэ хүсэ шадалаа гамнадаггүй. Москвагай «Серп и молот» гэжэ заводой хүдэлмэришэдтэй уулзалга дээрэ нүхэр К. У. Черненкын хэлэhэн үгэ мүнөөнэй ба ерээдүйн үетэнэй ажана тэниглэн байдал тухай анхарал оролдол гоор нэбтэрэнхэй: «Бидэ үзэл бодолоо, ниитынгээ байгуулалтые хэндэшье баадхадаггүйбди... Советскэ Союз ори ганса зам—амгалан ёhoop зэргэ оршохо зам, али алиндань ашатай туhатай уласхоорондын харилсаанай зам үнэн зүрхэнhөө дурадхана».

ВЦСПС-эй түрүүлэгшэ **С. А. Шалаев** митингдэ хабаадагшадые амаршалан үгэ хэлэхэдээ, СССР-тэ Майн Нэгэнэй жагсаалнууд эб найрамдалай, империализмын эзэрхэг түримхэй хүсэнүүдтэ эсэргүү, ядерна дайнай аюулые зайсуулан сарахын, ядерна, химическэ ба бусад түхэлэй буу зэбсэгүүдые хорихын түлөө тэмсэлдэ дэлхэйн хүнүүдэй нэгэдэл бэхижүүлгын хэрэгые совет хүнүүдэй дэмжэжэ байлгын hулдэ болобо гэжэ мэдүүлээ.

Хаа хаанагүй дэлхэй дээрэ Майн Нэгэнэй жагсаалнууд дайн дажарта эсэргүү тэмсэлэй шэнжэтэй байжа, эб найрамдалай жагсаалнуудтай ниилэн нэгэдэбэ. Сагаан байшангай удамаршадай үгэ хүүрэзрээ бэшэ, харин бодото хэрэгүүдээрээ амгалан байдал хангатарнь лэ дайн дажарта эсэргүү хүдэлөөн улам үргэдэхэ юм.

Мүнөө дээрээ США-гай ба НАТО-гай сэрэгэй стратегүүд сэрэгэй-промышленна комплексын тусхай захилнуудые бэелүүлжэ, буу зэбсэгүүдые бүтээхэ үргэн ехэ программануудаа хойно хойноhоонь бэелүүлжэ байhаниинь халагламаар.

Рейганэй бүлэглэл хүсэ хэрэглэхые оролдоно. Энэ политикыень түрүү үзэлтэй бүхы хүн түрэлтэн эрид буруушаана. НАТО-гай оронуудай ба Варшавска Договорой гэшүүн оронуудай хоорондохи сэрэгэй-стратегическэ хүсэнүүдэй тэнсүүриин эрхэ байдалда США-гай ажаhууха ушартай болоhондо эбсэхэгүй байhанаа тэдэнэр мэдүүлнэ.

США-гай эзэрхэн зонхилолгын, түримхэй hанаашалгануудые арадууд эрид буруушаана. Тэдэнэр буу зэбсэггүйгөөр, ядерна дайнай аюулгүйгөөр, адли тэгшэ аюулгүй байдалай үндэhэ hуури дээрэ ажаhуухые хүсэнэ. Имагтал энээнэй түлөө Советскэ Союз бусад социалис оронууд тэмсэнэ. Эгээл тиимэhээ ажалшадай үндэhэн аша туhын түлөө, эб найрамдалай түлөө, дайнай аюулые зайсуулан сарахын түлөө дэлхэйн бүхы профсоюзуудай хүсэлэл оролдолгонуудые нэгэдүүлхэ тухай асуудал мүнөө хэзээ хэзээнэйхиhээ онсо хурсаар табигдана.

Ядерна ракетэнүүдээ Англиhаа, Италиhаа, ФРГ-hээ гаргаха, тиигэжэ Женевэдэхи хөөрэлдөөнүүдые hэргээхэ эрилтэ Совет ороной 134 миллион ажалшадай үмэнэhөө США-да табинабди гэжэ үгэ хэлэгшэ мэдүүлбэ.

Империалис эзэрхэг түримхэй ябуулгые зайсуулан сарахын түлөө, Азида, Африкада, Латиин Америкэдэ шахардуу шанга байдалые hулаpуулха уряатайгаар хүсэлэл оролдолгонуудаа нэгэдүүлхэ шухала.

Профсоюзуудай бүхэдэлхэйн федерациин секретарь **К. Г. Шривастава** трибунада гараба. Энэ уулзалга ниитэ нэгэн уг зорилготой ажалшадай жагсаалда, hаналаа нэгэдэлгэдэ этигэл найдалые шэнэ хүсэтэйгөөр бэхижүүлнэ гэжэ тэрэ хэлэбэ.

Капиталис болон социалис оронуудай ажалшадта ниитэ нэгэн уг зорилго байхагүй гэhэн энеэдэhэ хүрэмэ баталамжануудые хуурмаг номнолшод хэдэг байна. Тиихэдэ тэдэнэр буу зэбсэгүүдые бүтээн гаргалгаяа сагааруулхые оролдоно.

Буу зэбсэгүүдые бүтээн гаргалгые болюулхэ, ядерна дайе зайсуулан сараха, буу зэбсэгүүдые хураахы тухай бүтэмжэтэй hэды хүсэлнүүдые Советскэ Союз дурадхаhан байна. Буу зэбсэгүүдые хинаха, зэбсэг хэрэгсэлнүүдые хураха, уласхоорондын харилсаае hайжаруулха талаар амжалта түйлаха тодорхой дурадхалнуудые орулhан Константин Устинович Черненкын мэдүүлэлгэ түрүү үзэлтэй бүхы хүн түрэлтэн hайшаагаа.

Эб найрамдал ба социализмын хүгжэлтэ дэбжэлтын түлөө энэ hайн хүсэлөө тэмсэлдэ бүхы оронуудай ажалшадай тэмсэлые сашадань үргэдхэхын тула ВФП бүхы юумэ хэхэ юм гэжэ бидэ сэдьэжэ ажалшадые найдуулнабди.

Эб найрамдал хадаа бүхы хүн түрэлтэндэ шухала хэрэгтэй байна гэжэ Лихачевой нэрэмжэтэ автозаводой слесарь-жолоошон Социалис Ажалай Герой **А. Я. Манахтин** тэмдэглээ. Хэдынэйшье сагта дэлхэй дээрэ бүхы амиды юумэ усадхан үгы хэхын тула бомбонуудые, ракетэнүүдые хэрэглэхээр бэлэн байдаг хүнүүд энээндэ ехэтэ дурагүйдэнэ.

Совет хүнүүд бата бэхи эб найрамдалай түлөө хододоо тэмсэдэг. «Арадуудта —амгалан байдал!», «Дайн дажарые зайсуулан сарая!» — гэhэн Уряа лозунгнуудта Агуу Октябриин түрүүшын үдэрhөө хойшо үнэн сэхэбди.

Дайнай ветеран, хүдэлмэришэн хүн байhан туладаа би совет эб найрамдалта үүсхэлнүүдые бүхы зүрхэ сэдьхэлээрээ дэмжэнэб. Бидэ, бүхы дэлхэйн хүдэлмэришэд, батаар нэгэдэхэдээ, эб найрамдалые хамгаалжа шадаха байнабди гэжэ тоолоноб.

СССР-эй хүдэлмэришэн анги хадаа дарлалта мүлжэлгэдэ эсэргүү, транснациональна корпорацинуудта эсэргүү уласхоорондын хүдэлмэришэн ангиин тэмсэлэй түрүү хүсэн болоно, — гэжэ араб профсоюзуудай уласхоорондын конфедерациин генеральна секретариин орлогшо **М. Серари** хэлэбэ. — Имагтал эдэ корпорацинуудта США түрүүтэй империалис байгуулалтын гол удха нэбтэрэнхэй.

США-гай монополис ба эзэрхэг түримхэй политикада эсэргүү тэмсэлдэ СССР-эй, бусад социалис оронуудай хүдэлмэришэн ангиин хараа бодолые араб ажалшад үндэрөөр сэгнэнэ.

39 жэлэй урда тээ Совет Арми Чехословакиие гитлеровскэ дарлалта мүлжэлгэhөө, эзэмдэлгэhээ сүлөөлөө hэн гэжэ ЧССР-эй профсоюзуудай Словакиин соведэй секретарь **Л. Мерва** хэлэбэ. Мүнөө дэлхэй дээрэ дайнай аюул hүжэржэ байна. Дэлхэйн империалис бүлэгөөрхидэй гэмэзр уласхоорондын байдал улам түгшүүрилтэй боложо байнхай. Рейганэй захиргаан хархис ябуулгануудаа дэлхэйн элдэб заха булангуудта бэелүүлнэ. Ливан, Сальвадор, Никарагуа, Гренада... Эдэ бүгэдэ Сагаан байшангай мүнөөнэй политикын газаашалганууд, хараа бодол тухай элирхэйлэн гэршэлнэ.

Дэлхэйн хоёр дайнай Европо түбидэ hүжэрhэниинь мэдээжэ. Гурбадахи дайнай аюулые зайсуулан сарахын түлөө европынхид ехэ оролдолго гаргана. Манай түби дээрэ американ ракетэнүүдэй тараан тодхогдохыень буруушаанабди. Европо түбиие ядерна буу зэбсэггүй болгохын түлөө, Советскэ Союзай ба бусад социалис оронуудай эб найрамдалта үүсхэлнүүдые бэелүүлхын түлөө бидэ тэмсэнэбди.

Франциин ажалай бүгэдэ ниитын конфедерациин нютагай нэгэдэлэй генеральна секретарь **Д. Бонвало**, Урда Африкын профсоюзуудай конгрессэй генеральна секретарь **Д. Нкадименг**, Д. И. Менделеевэй нэрэмжэтэ физико-технологическа институдай ректор СССР-эй Наукануудай академиин гэшүүн-корреспондент **Г. А. Ягодин**, МГСПС-эй түрүүлэгшэ **Л. В. Петров**, Японой уласхоорондын хүдэлмэришэнэй хүдэлөөнэй институдай директор, «Арадуудай хоорондо эб найрамдал бэхижүүлhэнэй түлөө» Уласхоорондын Ленинскэ шангай лауреат А. Иваи, Никарагуагай ажалшадай профсоюзай комиссиин гүйсэдхэхэ комитедэй гэшүүн **Леонте Каналес Тихерино** гэгшэд митинг дээрэ үгэ хэлэбэ.

Гадаадын оронуудай профсоюзай делегацинуудай хабаадалгатай Москвагай ажалшадай митинг интернациональна hаналаа нэгэдэлгын эб найрамдалай, хүгжэлтэ дэбжэлтын, зохёон байгуулгын уг зорилгонуудые баримталан бэелүүлгын толотомо жагсаал боложо дүүрэв.

(ТАСС)

БУРЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ ПРЕЗИДИУМҺЭЭ

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй депутат **МАХАНОВ МАЭН ФЕДОРОВИЧ** 1984 оной майн 1-дэ гэнтэ наhа бараба гэжэ Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиум гүн-зэгы шаналалтайгаар мэдээсэнэ.

УЛААН ТУГ УРЯАЛНА, УЯЛГАЛНА

1983 оной ажалай дүнгөөр Бүхэроссиин социалис мүрысөөндэ илаһан Сэлэнгын районой Ленинэй нэрэмжэтэ колхозойхид РСФСР-эй Министрнүүдэй Соведэй болон ВЦСПС-эй дамжуулгын Улаан туг абаа һэн. Энэ хуудаһан тус колхозой хүдэлмэрилэгшэдэй ажал хэрэгүүдтэ зорюулагдана.

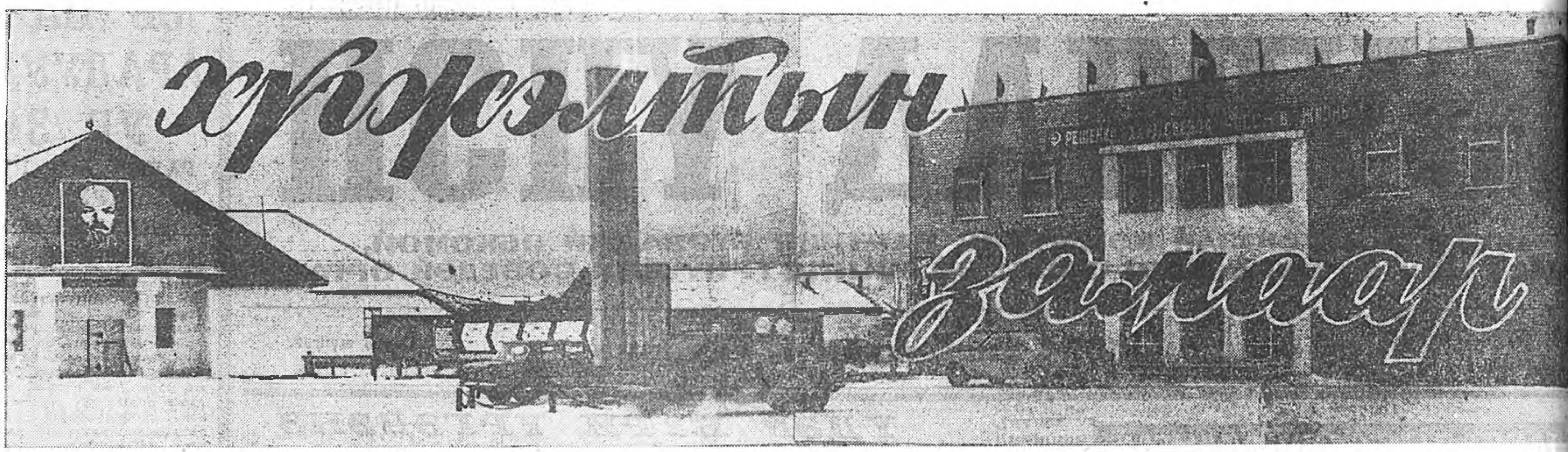

ЗОРИҺОНОО БЭЕЛҮҮЛХЭБДИ

Агуу Ленинэй алдарта нэрэ абажа ябаһан манай колхозой ажалшад габшагайгаар ажаллана, жабхаланта ажабайдалаа түбхинүүлэн Владимир Ильичын зааһан замаар дабшана. Экономико болон соёл гэгээрэлэй хүгжөөлтэдэ колхозоймнай түйлаһан амжалтанууд ганса Сэлэнгэдээ бэшэ, мүн бүхы буряад орондоо мэдээжэ болонхой. Зүгөөр Загастайн ажалшадай омогорходог мүнөөнэй баялиг хадаа хэдэн үеын зоной хүсэ шадалай, эрмэлзэл зоригой аша үрэ ха юм даа.

Мүнөө үедэ манай колхоз хүсэтэ техникээр зэбсэгжэһэн, хони малаараа баян ажахы боложо хүгжэнхэй. Элдэб түхэлэй 72 трактор, ашаанай гушаад автомашина, янза бүриин 40 комбайн болон хүдөө ажахын бусад техникэ хүдэлгэгдэнэ. Үе сагай эрилтэдэ харюусахаар техникээ ехэ бүтээсэтэйгээр хүдэлгэхэ, газарай үрэжэлые дээшэлүүлхын тула механизаторнуудай болон луговодуудай ажалые хамтын подрядай гуримаар эмхидхээбди. Звено бүхэндэ элдүүрилхэ газарай талмай, севооборот, хэрэгтэй техникэ тусхайлан даалгагдана. Абаһан продукциин хэмжээгээр түлөөһэ абадаг болоходоо, ургасада хамаатай хүн бүхэн ажалай шанарай түлөө тэмсэнэ. Колхозой түрүү механизаторнуудай нэгэн КПСС-эй Гусиноозерско горкомой гэшүүн В. Р. Нимаев, П. П. Федотов, Г. Н. Тарукин, А. Е. Думнов, Р. Б. Чагдуров гэгшэд жэл бүри оролдосотойгоор ажаллажа, үндэр ургаса абана.

Тэжээл ехээр бэлэдхэхэ хэрэгтэ анхарал ехээр хандуулагдана. Сабшалангай гектар бүхэн луговодто даалгагдажа үгтэнхэй юм. Ургаса дээшэлүүлхэ хүдэлмэри сабшалан дээрэ үбэл, зунгүй ябуулагдадаг. Һүүлэй арбан жэлэй туршада сабшалангай гектар бүриин ургаса 10 центнерээр дээшэлээ. Тиихэдээ колхоздоо, мүн район соогоошье эрхимлэһэн луговод «Хүндэлэлэй Тэмдэг» орденой кавалер Шарап Жугдуржапович Очиров гектар бүхэнһөө 43 центнер һайн шанартай үбһэ абажа шадаһан байна.

Тэжээлэй бата бэхи үндэһэн дээрэ малай ашаг шэмэ дээшэлүүлхэ оролдолго гарганабди. Булагай фермын коллектив арбан нэгэдэхи табан жэлэй эхинһээ хойшо район соогоо дэлгэрһэн социалис мүрысөөндэ хододоо шалгаран ябана. Эндэ 24 хүн хүдэлдэг юм. Табаниинь КПСС-эй гэшүүд, нүгөөдүүлынь комсомолшууд. Энэ фермэдэ партийна болон комсомолой бүлэгүүд хүдэлжэ, ажалай эмхидхэлдэ, журам шангадхаха хэрэгтэ сэгнэшэгүй ехэ нүлөө үзүүлнэ. Үнгэржэ байһан үбэлжэлгын үедэ тус коллектив 2119 центнер гэхэ гү, али үнеэн бүриһөө 1300 килограмм һү һааха социалис уялгаяа амжалтатайгаар бэелүүлжэ байна. Д. Очирова, С. Мункуев, А. Бадмацыренова, В. Бальжинимаев гэгшэд үнеэн бүриһөө гурба мянган килограммһаа дээшэ һү жэлэй туршада һааһан габьяатай. Булагайхид гүрэндэ һү тушааха табан жэлэйнгээ түсэбые байгша оной ноябрь һарада бэелүүлхэ зорилготой юм. Түрүү коллективэй жэшээгээр Ягодный, Тохойн фермэнүүдэй коллективүүд ажаллана, үнеэдэйнгээ ашаг шэмэ эһалаа дээшэлүүлжэ байна. Гүрэндэ һү худалдаха нэгэдэхи кварталай түсэбые манай малшад 150 процент дүүргэжэ шадаа.

Һүүлэй үедэ мал шахан таргалуулха хэрэгтэ анхаралаа хандуулнабди. Шахамалнуудые бариха тухай талмай түхеэрэгдээ юм.

Хонин ажалда зарим тэды туйлалтанууд бии. Манай зуутан-хонишод Б. Ц. Баторов, С. Ж. Брюханов гэгшэдэй жэшээгээр хүдэлдэг бусад хонишод мүнөө жэлдэ хурьга олоор абажа, гарза багатайгаар түлжүүлжэ байна.

Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой гэшүүд наймадахи, юһэдэхи, арбадахи табан жэлнүүдэй түсэбүүдые амжалтатайгаар дүүргээ һэн. 1968, 1974 онуудта колхоз РСФСР-эй Министрнүүдэй Соведэй болон ВЦСПС-эй дамжуулгын Улаан тугаар, 1970 ондо КПСС-эй ЦК-гай, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй, ВЦСПС-эй болон ВЛКСМ-эй ЦК-гай дамжуулгын Улаан тугаар шагнагдаһан түүхэтэй. Арбан нэгэдэхи табан жэлэй гурбан жэлэй турша соо һү, мяха, нооһо гүрэндэ тушааха түсэбүүдээ болзортонь бэелүүлжэ шадаабди. Нёдондо жэлэй хүдэлмэриин дүнгүүдээр манда РСФСР-эй Министрнүүдэй Соведэй болон ВЦСПС-эй дамжуулгын Улаан туг барюулагдаа.

КПСС-эй ЦК-гай апрелиин (1984 он) Пленум, агропромышленна комплексын асуудалнуудаар Москвада болоһон Бүхэсоюзна экономическа зүблөөн дээрэ олониитын эдэбхи үүсхэл хүгжөөлгын, нөөсэнүүдые яажа һайнаар хэрэглэхэб гэһэн асуудалда онсо анхарал хандуулагдаһан байна. «Гүрэнэй түсэбэй дүүргэлтын түлөө һанаа зоболго, бүри ондоогоор хэлэбэл, шанга дохёо минутыншье туршада бидэниие орхихо ёһогүй», — гэжэ КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь К. У. Черненко Пленум дээрэ хэлэһэн үгэ соогоо тэмдэглээ. Үйлэдбэриин ашаг үрые дээшэлүүлхэ тодорхой хэмжээнүүдые манай колхознигууд хараалхадаа, ажалай бүтээсые түсэбһөө гадуур нэгэ процентээр дээшэлүүлхэ, продукциин өөрынь үнэ сэн доошолуулха зорилго урдаа табинхай.

Дунда зэргээр нэгэ колхозник 1981 ондо 2483 түхэригэй продукци үйлэдбэрилһэн байгаа һаа, харин үнгэрһэн жэлдэ түсэблэгдэһэн 3624 түхэригэй ородо 3749 түхэригэй продукци үйлэдбэрилэгдөө юм. Нэгэ условно тракторай бүтээсэ 95 гектараар дээшэлжэ, үйлэдбэрилэгдэһэн эталон-гектарай өөрынь үнэ сэн 64 мүнгөөр хямдарһан байна. Ажалай бүтээсэ 1 процентээр дээшэлүүлхэдэмнай, нэгэ колхозник байгша ондо 4 мянган түхэригэй продукци үйлэдбэрилхэ жэшээтэй.

Үйлэдбэрилэгдэһэн продукциин өөрынь үнэ сэн үшөөл ехэ гэжэ мэдэрнэбди. Бага гаргашатайгаар ехэ продукци абаха гээшэ манай шухала зорилго.

Эдеэ хоолой программа бэелүүлхэ хэрэгтэ горитой хубитаяа оруулхын тула холын хараатай түсэб табинхайбди. 1990 он болотор үйлэдбэриин бүхы шэглэлнүүдые хүгжөөхэ талаар тодорхой түсэб табигданхай юм. Эбэртэ бодо малай тоо 2400 толгойдо хүргэгдэхэ, үнеэн бүриһөө жэлэй туршада 3200 килограммһаа доошо бэшэ һүн һаагдаха гэжэ хараалагдана. Хэрбээ үнгэрһэн жэлдэ 14 мянга гаран центнер һү һааһан һаа, 1990 ондо 38400 центнер үйлэдбэрилэгдэхэ ёһотой болоно.

Жэлһээ жэлдэ ажалшадаймнай байдал һайжаруулха хэмжээнүүд абтана. Тусхайлбал, Булагай фермын коллектив уданшьегүй шэнэ комплексын эзэн болохо. Колхозой бүхы һаалишадай хүдэлмэри гүйсэд оньһожоруулагдаха юм. Тиихэдэ хонишодой байра байдал мүн лэ һайжаруулагдаха.

В. И. Ленинэй холын хараата хүсэл бодото дээрээ бэелүүлэгдэжэ байна гэжэ манай ажалшадай баян дэлгэр байдалай жэшээ дээрэ харанабди. Социальна, соёлой хүгжэлтэ нилээд ехэ хэмжээндэ гаранхай. Колхозоймнай эмхидхэгдэһэнһээ хойшо 1500 хүн найман жэлэй болон дунда һургуулитай болоһон. Колхозой гэшүүдэй 30 процент — 8 жэлэй, 25 процент — дунда һургуулиин, 10 процент — дээдэ һургуулиин эрдэмтэй. Һүүлэй жэлнүүдтэ һургуулиин гурбан дабхар байшан, хүүгэдэй комбинат, ажалшадай хэрэглэжэ хангадаг комбинат, столово, магазинууд баригдаһан. Хамар-Дабанай хаяаһаа харьялдаг аршаанай дэргэдэ колхозниигуудай амаралтын комплекс оршодог. Колхозой түб — Тохойдо спорткомплекс баригдаха, сэсэрлиг ногоорхо. Тэрэ сэсэрлиг соо багша Ленинэй хүшөө болзоогдохо юм.

Мүнөө үедэ хабарай тарилгые таарамжатай һайн болзорто үнгэргэхын тула оролдожо, түсэбүүд болон уялгануудайнгаа дүүргэлтын бата үндэһэ һуури табижа байнабди. Тиигэжэ манай колхознигуудай оронойнгоо Эдеэ хоолой программые бэелүүлгэдэ өөрынгөө хубитые ехээр оруулхань дамжаггүй.

З. ОЧИРОВ,
колхозой түрүүлэгшэ.

НИИТЫН МАЛДА — ЭЛБЭГ ТЭЖЭЭЛ

Ниитынгээ малые тэжээлээр гүйсэд хангаха талаар манай колхоздо тодорхой хүдэлмэри үнинэй ябуулагдана гээшэ. Хэрбээ 1965 ондо сабшалангай гектар бүриһөө дунда зэргээр оройдоо 9,3 центнер үбһэ хурядаг һаа, газарай үрэжэлые һайжаруулха хэмжээнүүдые бэелүүлһэнэй ашаар ургасыень мүнөө хоёр дахин дээшэлүүлжэ шадаһан байнабди.

Сагай уларил болон манай эндэхи эрхэ байдалые хараадаа абахада, апрелиин 23—26-һаа майн 10 болотор сабшалангай бүхы талмайе уһалаад, хоёрдохёор — майн арбаадһаа июниин 10 болотор, һүүлшынхеэ — июлиин эхин болотор уһалуулхада таарамжатай гэжэ ажагладагби. Имагтал энэ болзор баримталдаг болонхой агшаб. Тэрэшэлэн аммиачна селитрэ, суперфосфат, калийна дабһа сабшалан дээрээ тараахадаа, эдэ бүгэдые холижо, гектар бүхэндэ хоёр центнер хүртэхөөр оруулхые оролдонобди. Жэл бүри тодорхой участогуудта ээлжээ ээлжээгээр минеральна үтэгжүүлгэнүүдые гаргана гээшэбди. Ушар юуб гэхэдэ, газарта хүсэ үгэдэг шэдитэ бодос хүртэдэггүй, илангаяа урда жэлнүүдтэ минеральна үтэгжүүлгэнүүд бага байгаа.

Колхозоймнай эрхим луговод Б. Ж. Дансаруновай амаралтада гарахада, тэрэнэй участогые Тогтохо Жигмытович Тободоев бидэ хоёр даажа абаад, арбадахи жэлээ үндэр ургасын түлөө оролдожо байнабди. 130 гектар талмайтай сабшалангаа үргэдхэхын тула, бургааһа һөөгүүдһээ үшөө 60 гектар газар сэбэрлэжэ, үндэһөөрнь һайжаруулжа эхилээбди. Шэнэ газарай ашаглагдажа эхилһэн түрүүшын жэлдэ гектар бүхэнһөөнь 20 центнер, харин бүхы сабшалан дээрэһээ дунда зэргээр 35,5 центнер үбһэн абтаа бэлэй.

Жэлэй дүрбэн сагта манай колхозой луговодууд сабшалан дээрэ хүдэлдэг гээшэ. Участогуудай эзэд һэлгэгдэжэ байдаггүй. Звено бүхэн үйлэдбэриин тодорхой даабаритай юм. Газар тиигэжэ харюусалгата эзэтэй болоходоо, үрэжэлөө дээшэлүүлнэ гэжэ хэндэшье мэдээжэ. Бидэнэр, луговодууд, ургасаа хурьяаха үедэ үбһэшэдэй звено өөһэдөө толгойлжо, гээлтэгүйгөөр һайн шанартай тэжээл бэлэдхэхэ гэжэ оролдонобди.

Дүшэн центнерһээ бага бэшэ үбһэ гектар бүхэн дээрэһээ абаха зорилго урдаа табинхайбди. Сабшалангаа сэбэрлэжэ, ханаабуудаа заһабарилаад, эдэ үдэрнүүдтэ уһалжа эхилээбди. Үндэр газар 5—6 дахин, харин налюур набтар газар гурба удаа уһалагдаха юм. Шэбхэ багаар гаргагдаашье һаань, тэрэнээ балуураар нэгэ жэгдээр тараажа, хүрьһэндэ нэбтэрүүлэнгээ борнойлоод, дээрэһээнь уһалха болонобди. Гэхэ зуураа һургааг бэлдэжэ, хашаа хорёо бариинабди, заһабарилнабди. Юрэдөөл, ажал хэрэгнай оншодоо оронхой.

ҺҮН БУЛАГ ДЭЛБЭРҮҮЛЖЭ...

Үшөө арбаад жэлэй урда гурбан мянганай дабаан дээрэ гаража, Долгор Жалсановна Очирова Булагай фермые суурхуулаа бэлэй. Габьяата ажалайнгаа түлөө «Хүндэлэлэй Тэмдэг» орденоор хоёр удаа шагнагдаһан энэ һаалишанай амаралтада гарахада, үг залгамжалһан Дари Доржиевна Очирова мүн лэ эрхим амжалтануудые түйлажа, коллективтээ габшагай ажалай үльгэр жэшээ харуулаа. Жэшээлхэдэ, үнгэрһэн жэлэй туршада Дари Доржиевна үнеэн бүриһөө 3454 килограмм һү һаагаа. Үбэлжэлгын үедэ ахалагша һаалишамнай үнеэн бүриһөө 1700 килограмм һү һааха гэһэн уялгаяа амжалтатайгаар бэелүүлжэ байна.

Манай фермынхид комсомол-залуушуулай коллектив гэһэн нэрэ зэргэтэй юм. Тиимэһээ бидэнэр, үнинэй һаалишад, залуушуулые һурган хүмүүжүүлхэ үүргэтэйгээр дүй дүршэлөө дамжуулха гэжэ оролдонобди. Дүршэлтэй һаалишад болоһон залуушуул манда олон. Сергей Мункуев, Владимир Бальжинимаев гэгшэд гурбан мянгатанай жагсаалда зогсонхой.

Район соо дэлгэрһэн социалис мүрысөөндэ коллективнай эрхимлэжэ, Сэлэнгын суута малшан Д. Б. Эрдынеевагай нэрэмжэтэ шанда хүртэхэһөө гадна, КПСС-эй Гусиноозерско горкомой, Сэлэнгын райгүйсэдкомой дамжуулгын Улаан туг хододоо бариһаар. Коллективэй амжалтада миниишье хубита бии гэжэ мэдэрхэдээ, омогорхон, бүришье һайнаар ажаллаха гэжэ оролдоноб.

Малшанаар би арбан табатайһаа хүдэлжэ байнаб. Дүршэл, шадабари хүнгэнөөр ерэдэггүй. Оролдохоһоо гадна мал эрхилхэ ажалай нюусануудые һайнаар тайлбарилан танижа абаха хэрэгтэй, үнеэн бүхэнэйнгөө абари зан, ашаг, шэмыень арга боломжотой таарaлдуулан, тэрэнээ харууһалха, эдеэлүүлхэнь шухала. Эмэ хашарагуудые өөрөө шэлэлсэжэ һурэгтөө абахадаа, түрүүшын үдэрһөө тэрэнээ болзортонь үрэжүүлээд, һайн бэлэдхэлтэйгээр түгэллүүлхэ, удаань хүхэ дэлэнгыень сэг үргэлжэ нидхэржэ байгаад, һаалгажа һургаха, тусхай рационой гуримаар эдеэлүүлхэ, хододоо сэг болзортонь анхаржа байха гээшэ шухала. Эдэ бүгэдэ эрилтэнүүдые сахижа, өөрынгөө журам нэгэшье үдэр һулаар табингүй хүдэлбэл, ашаг үрэ абтахал ёһотой.

Хэдэн жэлэй туршада гурбан мянгатанай тоодо ябанаб. Тусхайлбал, үнгэрһэн жэлдэ үнеэн бүриһөө 3075 килограмм һү һаагааб.

Булагай фермэдэ һүн булаг мэтээр өөрөө бурьялжа байдаггүй. Коллективэй амжалта нэн түрүүн ажалай эмхидхэлһээ, хүн бүхэнэй харюусалгаһаа дулдыдана. Фермые даагша Т. Дашинимаева залуушье һаа, эдэбхи үүсхэлтэй хүтэлбэрилэгшэ боложо урганхай. Абьяастай хүдэлмэриин эрхэ байдалые хангаха зооветеринарна хиналта эмхидхэхэ талаар шанга эрилтэ табижа шададаг. Гэбэшье, зарим тэды бэрхэшээлнүүд ушардаг гээшэ. Малай байра, тэжээлэй цех оройтожо үбэлжэлгэдэ бэлдэгдэһэн. Үбэлэй хүйтэнэй эхилшэһэн хойно районой «Сельхозтехника» нэгэдэл манай фермэдэ оньһон аргаар үнеэ һаадаг түхеэрэлгые заһаа юм. Заһабарилгын шанарай муу байһан дээрэһээ тус түхеэрэлгэ бирагүйгөөр ашаглагдана. Мүн электрын элшэ хүсэн заримдаа таһалдадаг.

Зүгөөр эдэ бүгэдэ дутагдалнуудтай саашадаа ушархагүй хабди гэжэ найданабди. Ушар юуб гэхэдэ, һү һаалиин шэнэ комплекс түргөөр бодхоогдожо байна. Малшадай бүхы хүдэлмэри тэндэ оньһожоруулагдахаар хараалагдана.

Энэ хандалга дотор тэдэнэр тон ойлгосотойгоор өөһэдынгөө дүй дүршэл, түйлаһан амжалтанууд, урдаа табигдажа байһан зорилгонууд тухайгаа манда хөөрэжэ үгөө. Түрүү һаалишад даалгагдаһан үнеэн бүриһөө 3300—3400 килограмм һү абахаар хараална. Тиигэжэ тэдэнэр маниие ажалай үндэр амжалтануудта уряална.

Хандалга соо хэлэгдэһэн «бидэ залуушуулые, өөһэдынгөө басагад, хүбүүдые мал ажал эрхилхыень уряалнабди. Таанарай ажалдаа үндэр дүн түйлаха хэрэгтэ хододоо хамһалсажа ябахабди, зүбшэл заабари үгэхэбди» гэһэн үгэнүүд тон дүтөөр һанагдаа. Манай суута һаалишан Д. Очирова өөрынгөө басагые малшанай ажалда дурлуулаа. Минии хүбүүн Олег дунда һургуули дүүргээд һаагдадаг бүлэг үнеэдые даажа абанхай.

1984 ондо һү һаали дээшэлүүлхэ талаар республикын түрүү һаалишадай абаһан хандалгатай танилсаабди. Түрүү һаалишадай дүй дүршэлые халан абажа, үшөө урма зориг ехэтэйгээр хүдэлхэ ёһотойбди.

А. БАДМАЦЫРЕНОВА,
Булагай фермын һаалишан.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: түрүү һаалишан Д. Очировагай һурган хүмүүжүүлһэн Татьяна басаганиинь мүнөө КПСС-эй Гусиноозерско горкомой бюро гэшүүн, Булагай фермые даагшаар хүдэлдэг юм.

БҮХЫ ҺАНАЛ... УРГАСАД...

Ягодный отделениин заһабарилгын мастерской соо техникээ хабарай тарилгада бэлдэгдэһэниие шалгажа механизаторнууд туха сүлөөгүй. Тарилгада хэрэглэгдэхэ трактор, плугууд, сеялкэнүүдэй бэлэн болгоогдоошье һаань, механизаторнууд үшөө дахин техникээ үзэжэ, зарим тэды дутагдалнуудыень усадхана. Имагтал бүтээсэ ехэтэйгээр техникэ ашаглажа, һайн шанартайгаар таарамжатай болзор соонь агротехническэ хүдэлмэри бэелүүлһэнэй ашаар эндэхи таряашад үнгэрһэн жэлдэ гектар бүриһөө 14 центнер орооһо таряа хурьяажа, колхоз соогоо шалгараа юм.

— Мүнөө жэлдэ мүн лэ үндэр ургаса абаха зорилго урдаа табинхайбди, — гэжэ бригадир Иосиф Демьянович Петров мэдүүлнэ. — Хэрбээ бригадна гурим нэбтэрүүлхэдээ нёдондо зарим алдуунуудые гаргаһан байгаа һаа, мүнөө жэл тэрэ гурим хазагайруулхагүй гэжэ оролдохобди. Колхозой бухгалтери ажалаймнай тоосоое жэлэй дүүрэтэр гаргаагүй байжа, механизаторнуудай урма зориг мохооһон байха юм. Зүгөөр ажалай шэнэ арга түрүүшынгээ жэлдэ уламжа һайн байһанаа ёһотоор гэршэлээ. Бригадын гэшүүн бүхэн коллективэйнгээ урда харюусалгатайгаар өөрынгөө даабарида хандадаг байгаа. Тэдэ хүн бүхэнэй хубита адли байдаггүй ха юм. Тусхайлбал, Георгий Николаевич Тарукин тракторшье, комбайншье жолоодоходоо, дүй дүршэлтэй байжа, нүхэдэйнгөө дунда шалгардаг. Энэ нүхэр хоёр жэлдэ удаа дараалан таряа хадалгаар колхозой чемпион болоһон габьяатай, урзанда 4,5 мянган центнер, үнгэрһэн намар 5 мянган центнер орооһо таряа хурьяагаа юм.

Энэ бригадада эрхим ажалшад олон. Республикын габьяата механизаторнууд Алексей Михайлович Афанасьев, Никита Васильевич Минаев гэгшэд техникээ бүтээсэ ехэтэйгээр ашаглажа шадана. Эдэнэр залуу олон механизаторнуудые һурган хүмүүжүүлһэн, мүнөөшье эхилэн хүдэлэгшэдтэ хододоо туһаламжа үзүүлдэг юм.

Ягодный механизаторнууд мастер-заһабарилагша Антон Петрович Ефимовые тракторай «доктор» гэжэ тон зүб нэрлэдэг. Тэрэ [illegible] толгойлдог энэ нүхэрэй оролдосоор трактор болон комбайнууд поли дээрэ эбдэрдэ, удаан зогсодоггүй, [illegible] сэг үргэлжэ бэлэн.

Тракторна тус бригадын коллектив ехэ абтэй [illegible] байһанаараа [illegible]

Энэ хуудаһые манай тусхай корреспондент [illegible] сараев бэлдэбэ.

ЖАРГАЛТА БАЙДАЛАЙ ДУУН

Экономико болон соёлой хоорондо нягта холбоон бии, алишье шэглэлэйнь хүгжэлтэ бэе бэеһээ дулдыдадаг гэжэ мэдээжэ. Хүн зон гансал хилээмэн тухай һанаата болохоёо болижо, гадна сэдьхэлээ уран һайхан искусствын аргаар ханаахa гэжэ эрмэлзэнэ ха юм. Холын гүүртэ, отарануудаар ябахада, шэнэ номуудые асарагты, концертын шэнэ программатай танилсуулагты гэжэ дурадхадаг. Эрилтын дээшэлхэ тума мүнөөнэй соёлой байшан багадажа, гурбан дабхар ужам салуу комплекс бариха гэжэ хараалнабди.

Үшөө гушаад онуудта колхозно ажабайдалаа магтан дуулаһан уран һайханай бүлэгые Д. Г. Аюров хүтэлбэрилэн, соёлой хүгжэлтын түрүүшын алхамуудые хэһэн байна. Соёлой гуламтада табяад онуудта илангаяа хүлгөөтэй бэлэй. Эдир залуу наһатан элиг наадаа дэлгэжэ, дуулан, хатардаг байгаа. Залуушуулай Бүхэдэлхэйн фестивальда зорюулагдаһан хатар, дуунай конкурсдо загастайнхид хабаадажа, Сибирь, Алас Дурнын соёлшодой дунда шалгараа бэлэй. К. Дандаров, В. Нимаев, А. Бадмацыренова гэгшэд уран бэлиг шадабаряа харуулжа, магтаалда хүртэһэн.

Мүнөөшье соёлой байшанда залуушуул олоор сугларжа, наада хатар наяруулдаг. Эгээн бэлигтэйшүүл «Ургы» гэһэн агитбригада эмхидхээ юм. Уран һайханай энэ бүлэг сэг үргэлжэ программаяа һэльбэн шэнэлээд, ганса түрэл колхозой ажалшадта бэшэ, мүн районой бусад ажахынуудай хүдэлмэрилэгшэдтэ концерт, наада харуулдаг. Бэлигтэй дуушан Туяана Дамбиева, хатаршан Марина Надмитова, шүлэг рассказуудые уншадаг Элеонора Бальжинимаева гэгшэд олондо һайшаагдаа. Үбэлжэлгын үедэ һаалишад, хонишодто оло дахин ошожо, ондо ондоо программатай концерт харуулаабди. Манай шеф болоһон Ленинэй орденто оперо болон балетэй театрай артистнар колхозой соёлшодто ехэлэ туһаламжа үзүүлдэг байна.

Нютагай наһатайшуул мүн лэ сэг үргэлжэ соёлой байшанда ерэжэ, өөһэдынгөө концертнэ программа бэлдэнэ. Арадай дуу, хатарнуудай фольклорно ансамблиин эдэбхитэд О. Амоголонова, С. Нимаева, Н. Шагжиева, Х. Нимбуева, Б. Лудупова урдын буряад уянгануудые татаалуулдаг. «Аргуурга» гэжэ энэ ансамбль олондо мэдээжэ болонхой.

Соёлой байшангай дэргэдэ олон тоото кружогууд хүдэлмэрилдэг юм, фотохэрэг, кинодо дуратайшуул, бальна хатарай кружогойхид сүлөөтэй сагаа эндэ үнгэргэнэ.

Ажалшадтай нягта холбоотойгоор, тэдэнэрэй ухаан сэдьхэлдэ удха түгэлдэр соёлой баялигые дамжуулха гэжэ оролдоноб. Соёлой хүгжэлтэдэ колхозой партийна организаци, правлени ходоо анхаралаа хандуулжа байдаг юм. Хүгжэмэй инструментнүүд, хубсаһа, реквизит гэхэ мэтэнүүдые хэрэглэмжынгээ хэмжээгээр абаха эрхэтэйбди. Искусство соёлдо хуби заяагаа зорюулха дуратай бэлигтэниие тусхай мэргэжэлтэй болгохын тула соёл гэгээрэлэй училищи болон институтда һургахаяа колхоз эльгээнэ.

Колхозой партийна организаци, правлени КПСС-эй июниин (1983 он) Пленумэй шиидхэбэринүүдые бэелүүлэн ажахынгаа үйлэдбэриин һалбаринуудые хүгжөөхэдөө, соёл болбосоролой хүдэлмэрине өөрыгөө даһан шэглэл гэжэ тоолоод, тэрэнэй хүгжэлтэдэ анхарал ехээр хандуулдаг болоһониинь һайшаалтай.

Н. ГАЛДАНОВА,
Загастайн соёлой байшангай директор, Буряадай АССР-эй соёлой габьяата хүдэлмэрилэгшэ.

НАҺАНАЙНЬ ХАРГЫ

«МАНАЙ ҮЕЫН ХҮН» гэһэн конкурсдо ерэһэн очерк

гарадаг юм. Һүүлэй үедэ зариманиинь Улаан-Үдэдэ, нүгөө зариманиинь Ангарскда хүдэлһэн байна. Эхэнэрнүүдэйнь гомдохо ушар үзэгдөөгүй, Юуб гэхэдэ, тэдэнэр баһал хоорондоо нүхэсэнхэй, һанал бодолоо, һониноо хубаалдадаг байгаа ха юм.

Энээндэ харюу болгон Василий Цивилев иигэжэ хөөрэнэ:

— Бригадираар хүдэлхынгөө урда тээ автобазынгаа профкомдо физкультурын талаар харюусалгатай тушаалда байгаа һэм. Тэндэһээ дуршэл һургуули абтажа болоо. Бригадираар томилогдоходоо, нэн түрүүн, яажа эбтэй эетэй коллектив бии болгохоб гэжэ бодомжолоо бэлэйб. Хүнэй ажабайдал гээшэ ганса ажал бэшэ ха юм даа. Тиин нэгэтэ амаралтын үдэр булта гэр бүлэнүүдээ абаад, Тыя голой саана гаража амарангаа, ГТО-гой нормативуудые тушаагаад ерэе гэжэ дурадхабаб. Хүбүүдни ехэ дуратайгаар зүбшөөгөө: олонхидоймнай һамгад гансаардан уйдажа, гэмэрэлдэжэ эхилһэн байгаа ха.

Намдуу дулаахан зунай һайхан үдэр дайралдаа. Байгал шадарай зэрлиг байгаалиин гоёыешье хэлэхэ гүш? Хүхижэ сэнгээбди. «Аба, эжы, би — спортивна бүлэбди» гэһэн мүрысөө хээбди. Эхэнэрнүүднай, үхибүүднай, мүн бидэ өөһэдөөшье баяртай хүхюунүүд, сэдьхэлээ хананги бусаа һэмди. Тэрэ гэһээр аргын лэ олдоходо, булта хамтаржа, жэлэй ямаршье сагта байгаалида гаража, амардаг өөрын тиимэ заншалтай болонхойбди. Теэд гансашье иимэ амаралтанууд бэшэл.

Хойто жэлынь, 1978 ондо бригадамнай Минтрансстройн гурбадахи шан — 500 түхэригтэ хүртэбэ. Тэрэнэйнгээ хахадаарнь эрхим нүхэдтөө дурасхаалта бэлэгүүдые абаад, нүгөө хахадыень хамтынгаа «жаса» болгон хадагалаа һэмди. Тэрэ гэһээр байгаалида амаралгаһаа эхилээд хамтын хэмжээ ябуулгануудые үнгэргэхэ «зөөритэйшье» болонхойбди, — гээд, уринаар миһэрхэдэнь, Василий Цивилевые мүнөөнэй шадамар ударидагша боложо ябаһан хүн байна гэжэ ойлгоо һэм.

БАМ — Василий Цивилевой түрүүшын барилга, түрүүшынь харгы. БАМ — тэрэнэй ажалай түрүүшын университет. Харин Василий өөрөө БАМ-ай ветеран юм. Гушан наһандаа ябабашье, аяар, юһэн жэлэй нилээд хүшэр, харюусалгата ажалай дуршэлтэй.

Хоридохи зуун жэлэй гайхамшагта барилгада — ажалша гарнуудай, залуугай залита омог зоригой хэрэгтэй болоһон барилгада Василий Цивилевой комсомол зүрхэн, һэшхэлынь татаһаар үнинэй һэн. Тиин 1974 оной сентябрь һарада тэрэ Баргажанһаа Таловка ерээ бэлэй. Тэндэ БАМ-ай барилга-хабсаралгын 572-дохи поезд эмхидхэгдэжэ байгаа. Теэд гэзгдэшоо.

Хойто жэлынь лэ мартын 18-да өөрынгөө түрэһэн үдэр, автобазынгаа эмхидхэгдэһэн үдэр, Василий Цивилев БАМ-ай барилгашадай зэргэдэ оруулагдаа һэн. Гурбан һара соо ашаа тээгшээр, удаань хуушахан «ЗИЛ»-дэ хүдэлөө. Сентябрьда шэнэ «Магируста» һуугаа бэлэй.

Түрүүшын үедэ хүндэл һэн даа. Дуршэлгүйдэгдэхэ, Гэбэшье шэлэһэн харгыгаа һэлгэхэ бодол нэгэтэшье түрөөгүй юм,— гээд Василий Цивилев хөөрэнэ. — Тазы-Уоян гэһэн харгыда түрүүшынхеэ гараһанаа мартагшагүйб. Ноябриин һүүл багаар һэн. Гүйсэд үбэл болошоод, жабар хүйтэн янгинажа байгаа. Наядахи километрһээ ута гэгшын дабаан эхилдэг. Хабсагай дороһоо халуун булаг бурьялжа байха юм. Тэрэ хүндэ харгые бидэ һүни гаталаа һэмди (тиихэдэ гурбан хүн—аха, дүү Меньшиковүүд: Толя Володя хоёр намтай ябаа—бэе бэеэ һэлгэлсэн жолоодожо гараабди). Хойто үглөөниинь, маанай тарахада, дабаанай оройһоо доошоо харахада нюрга руу хүйтэ даамаар байгаа һэн. Хэнэйшьеб КрАЗ урбалдажа өөдөө харашанхай хэбтэхэ юм, тээ саана горхоной мүльһэн дороһоо тракторай үлэгдэл бултайна...

Энэл харгыда Василий Цивилёв нүхэдтэеэ бүхэли үбэлөөрөө хүдэлөө. Тэдэнэр хүүргэнүүдэй хоёр эрьеые бүхэлхэ шулуу шохой, уһа урадхуулха соргонуудые зөөдэг байгаа. Тэрэнэй һүүлээр БАМ-ай жолоошодой домогто ороһон, Таловкаһаа, Эрхүү, Братск, Усть-Илимскээр тойрожо, Северобайкальск хүрэдэг рейсдэ гараа. Энэ холын хүшэр хүндэ замые жолоошодой балсан шангата гарнуудаар жолоодогдоһон хүсэтэ машинанууд, залуушуулай эгэршэгүй эрмэлзэл зориг, мүн эбтэй нүхэдэй харгын нангин хани нүхэсэл дабажа гарангүй яахаб.

Удаань Усть-Кут — Северобайкальск гэһэн рейсдэ хүдэлһэнөө Василий Цивилёв иигэжэ хөөрэнэ:

— Усть-Кутда түмэр харгыгаар барилгын материалнууд асарагдадаг байгаа. Тэрэниие Северобайкальск асарха үбэлэй харгы нээжэ хүдэлхэ зорилго табигдаа һэн. Усть-Кутһаа Даваан хүрэтэр гэнэ усалгүй яһала һайн ябажа ерээбди. Даваан өөдэ ябууд гарашаха гээд шадабагүйбди. Яажашье ядахадаа, Даванай бооридо хонохол баатай бологдоо һэн. Янгяа хүйтэн һүни «Магирус» машинын дулаан уужам кабина манда юунһээшье үнэтэй болоо һэн бэзэ.

Үглөөниинь Даваан өөдэ ээлжээгээр трактораар татуулан гарабабди. Северобайкальск ерэхэдэмнай юрын харша, сарайһаа ондоо юумэ үгы. Тэрэ уйтан байра соо конторо, диспетчерскэ, табан хүнэй унтаха таһалга хуу ээлэгдэнхэй. Ашаагаа буулгаад лэ һөөргөө ябаха баатай болоо һэмди. Бүхэли үбэлдөө хабар, май һара гаратар, энэ харгыда хоёр тээшээ гүйлгэлдөөбди.

Тэрэнэй хойто жэлынь Василий Цивилевой наһанай намтарта, ажабайдалдань нилээд ехэ хубилалта асарһан байна. Тэрэ КПСС-эй гэшүүндэ кандидадаар абтаа, мүн комсомол-залуушуулай бригада эмхидхэжэ толгойлоо. Харюусалгань, өөртөө эрилтэнь дээшэлээ. Харин ажалынь... хуушан хэбээрээл тэрэнэй автомашинань ута харгынгаа километрнүүдые тоолоһоор, холо дүтын рейснүүд һэлгэлдэһээр байһан шэнги бэлэй.

Комсомолшуудай бригада болон нэгэдэхэдэ залуу жолоошод улам ехэ урма зоригтой, эдэбхи үүсхэлтэйгээр хүдэлжэ эхилээ һэн. Тэдэниие үнэн сэхэ ажалаараа үльгэр жэшээ харуулан, БАМ шадарай хүнгэн бэшэ харгынуудаар залуу коммунист Василий Цивилев дахуулаа. Бригадирайнгаа жэшээгээр мүнөө бригадын олонхи гэшүүд КПСС-эй гэшүүд болонхой, партийна даабари үнэн сэхээр дүүргэнэ. Жэшээлэн нэрлэбэл, Николай Марцинюк автобазынгаа комсомолой комитедые толгойлно, Евгений Милованов бригадын профгрупорг, бригадирай орлогшо юм. Тиимэл хадаа тус бригада автобазадаа эгээл найдамтай бригада гэжэ тоотой болонхой.

Энэ соло алдарынь, нэгэдэхеэр, хүндэтэйшье һаа, хоёрдохёор, тон харюусалгатай.

Хэниие хюрөөдэмэл материал асархыень Усть-Муя эльгээхэб? Цивилёвой бригадые.

Мүнөө энэ даабари ямаршье жолоошодто тиимэ хүшэр бэшэ. Харин тиихэдэ 1979 ондо автомобильна харгы Муяын голоор гүйсэд үшөө татагдаагүй, мүнөөнэй Таксимо посёлок үшөө баригдаашьегүй байгаа. Цивилёвой бригадын хүбүүд Витим дээрэхи холын посёлогто харгыгүй шахуу газараар хүрэһэн байха.

Хэниие трестын субподрядчигуудта — ЛЭП болон хүүргэ баригшадта туһалхые эльгээхэб? Цивилёвой бригадые.

Хойто-Муяын тоннелиие тойроһон түмэр харгын даланда шулуу зөөхые эльгээгдэһэн бригада ажалаа диилэбэгүй, хэниие эльгээхэб? Баһал Цивилёвой бригадые...

Иигэжэ барилгын эгээл хүндэ, эгээл харюусалгатай участогуудта эльгээгдэ эльгээгдэһээр, Василий Цивилёвой бригадын хүбүүд БАМ-ай Буряадай участогай бүхы түмэр харгые, автомобильна трассые «табан хургандаа адляар» мэдэхэ болонхой гэбэл, алдуу болохогүй байха. Юуб гэхэдэ, тэдэнэр энэ хүшэр километрнүүдые ганса автомашинануудайнгаа мөөрөөр хэмжээ бэшэ, харин тэдэ гайхамшаг харгынуудай барилгада бодото бэеэрээ хабаадаһан байна бшуу.

Үнгэрэгшэ тоосоото-һунгалтын партийна конференци дээрэ Василий Цивилёв трестынгээ парткомой бюрогой гэшүүнээр һунгагданхай. Партийна комитедэй түрүүшын заседаниин забһарлалай үедэ золгоходомни, тэрэ урдынхи мэтээр, уринаар миһэрэн уулзабашье, һанаата болонгёор иигэжэ хөөрөө һэн:

— Хэрэгнай тулюуршаг. Мүртэй ажал үгы, юрэл жэжэбожо юумэ-дэ харайлганабди.

Удаань долоон хоног үнгэрөөд байхада, Василий Цивилёвой бригада Северобайкальскһаа «Победа» колхоз хүрэтэр харгы барилгада 140-дэхи оньһожоруулагдамал колоннодо туһалхаар (баһал туһалхаар) эльгээгдэбэ гэжэ дуулаа һэм. Энээн тухай бригадир:

— Ажал ехэ болоо. Туйлажал мэдэхээр. Жэлэй дүүрэтэр 50 мянган кубометр шорой зөөхэ болонобди. Ерэхэ жэлдэшье ажал байха. Бригадамнай урма зоригтой. Хамтын подрядта оробол, һайн һэн. Энээн тухай хүбүүдтэеэ нилээд бодомжолжо, тэрэ гурим шудална гээшэбди,—гээ һэн.

— Иигэжэ хэдэн жэлдэ, энэ хүшэр харгыда хүдэлхэдэ, хүндэ бэшэ гү? Гадна ниитынгэй уялгата даабари ехэ ха юм,— гээд асуубаб.

— Ажалшье, уялгашье ехэл даа. Теэд тиимэл ха бүреэ һонин ха юм. Өөрымнил шэлэһэн харгы. Наһанайм харгы, минии ажабайдал, хуби заяан, омогорхолни бшуу.

А. КУКЛИН,
журналист.

Номой таг

«ҺАРЫН ШҮҮДЭР»

Залуу поэт Баяр Жигмытов шүлэгүүдээ «Литературная Россия» газетэдэ, «Байгал» журналда, «Сибирь» гэжэ альманахта толилуулжа, үргэн олон уншагшадай анхаралда хүртэһэндөө, нэгэнтэ бэшэ урмашан баясаһан байха юм. Тэрэнэй ажабайдалда һая бүришье баяртай ушар болобо. «Лунная роса» («Һарын шүүдэр») гэһэн гаршагтай түрүүшынь ном Буряадай номой хэблэлээр хэблэгдэн гараба бшуу.

«Залуу наһан. Зохёохы ажал ябуулга. Мүнөө үе саг» гэһэн уряа доро үнгэргэгдэһэн Эрхүүгэй комсомолой конференцидэ Б. Жигмытов хабаадахадаа, эрхим шүлэгүүдэйнгээ түлөө тусхай дипломоор шагнагдаһан байха юм. Мүнөө үеын залуушуулда түрүүшынь ном зорюулагданхай. Шүлэгүүдынь байгуулгынгаа талаар онсо маягтай. Үгын һүүл холболгодо, нэгэ адли дабтасада анхаралаа хандуулангүй, сагаан шүлэгэй түхэлые баримталан, удхаар баян, һонирхолтой шүлэгүүдые ород хэлэн дээрэ бэшэдэг поэт мүн гэжэ тобшолмоор. Оршон тойронхи ажабайдалые өөрсэ янзаар мэдэржэ, өөрсэ янзаар сааһан дээрэ дамжуулха гэһэн эрмэлзэлтэйгээр гартаа гуурһа бариа. Эрдэм мэдэсэ схэтэй, үе сагай, түүхын ябаса тухай философско ёһоор бодомжолдог хүн шүлэгүүдэйнь герой болоно.

Гэхэтэй хамта поэт Б. Жигмытов буряад арадтаа, хэр үгһөө дамжан ерэһэн ёһо заншалнуудтань үнэн сэхэ байһанаа мэдүүлнэ, магтаал дуулан түүрээнэ. Зэдын захагүй үргэн талые, нютагайнгаа дабтагдашагүй шэг шарайе зураглана. Эжыдээ, инаг хайрата нүхэртөө зорюулһан мүрнүүдынь дурлал, гунигай мэдэрэлээр билтаранхай. «Уулзалга» гэһэн шүлэгыень уншахадаа, хүн бүхэниие бөөмэйлэн үндылгэдэг эмээхэй энэрхы эхын образ гаража ерэнэ.

Да, мама, помню.
Я помню все и плачу
по ночам...
Я не сберег тебя, —

гэһэн гашуудал шаналалай мүрнүүдээ эхилһэн шүлэг түгэсхэлдөө эхын үреэлэй агууехэ хүсые элирхэйлнэ:

Увидел я грядущее:
Взлетали птиц
фонтаны в небеса,
Как будто пущены
рукою материнской».

Эхын нангин хүсэлөөр далижаха, тэрээнһээ уламжалан, ерээдүй тээшэ этигэл найдалтайгаар тэгүүлхэ гээшэмнай энэл ха юм.

«Хазаар мориндо мордоһон хүн» «XIX зуун жэл. Инзагата нютагай үншэн хэнзэ», «Арадай урданай дуунһаа», «Үшөөтэйн жэргэмэл» гэһэн шүлэгүүд соо Зэдын талын урданай, мүнөөнэй аялганууд ниилэлдэн зэдэлхэдэл гэнэ. Сагаан һарын наадан, «хазаар мори эмээллэһэн һарын туяа» хэды зориг хүсэ нэмээнэб! Мухар һүзэгэй, балар харанхы сагай үедэ түрэһэн үншэн хэнзын хэрзэгы баян ээндээ үхэн сохюулһан ушарынь зохёолшын досоохиие зарингад гүүлэнэ бэшэ гү? Юрэдөөл, поэт «Хазаар мориндо мордоһон хүн» гэһэн шүлэг соогоо дарлалта, мүлжэлтын хаһые юрэл зураглана бэшэ, харин харшалһан этэгээдүүдые үзэн ядана бшуу.

Номой автор түбшэн даруу зантайшье һаа, ажабайдалай хүшэр үенүүдтэ нилээд лэ зободог, үе сагайнгаа, хүн зоной урда харюусалгаа мэдэрдэг, уйлаха, орилхошье хүсэлөө уншагшадһаа нюудаггүй байна. Тиимэл ха юм даа поэзиин шэнжэ: өөрыгөө уудалжа, сэдьхэлэйнгээ байдалые альган дээрэ мэтээр харуулха, үнэншэмөөр, тэрэ зуура һонирхуулмаар, гайхуулмааршье образуудые байгуулхые тэгүүлдэг гээшэ.

Буряадтамнай сагаан шүлэгэй түхэлөөр тиимэшье олон поэдүүд бэшэдэг бэшэ юм. Тиимэһээл эндэ өөрынгөө эрдэни-зэндэмэни үгые хэлэхэнь бэрхэтэйшэг aаб даа. Поэт Б. Жигмытовэй хурсаар, абааштайгаар дуугархань дуулдаашьегүй һаа, шүлэг бүхэнийнь өөрэ янзаар бодомжолдог аргыень элирхэйлнэ. «Фламинго» гэһэн шүлэг соонь иигэжэ уншанабди:

Мир спасают птицы —
Голуби и воробьи...
А в какой-нибудь
Африке —
Фламинго...

Жэгүүр далитан дэлхэйе абарха гэһэн бодолынь шэнэшье бэшэ һаа, оршон тойронхи байгааляа хамгаалан аршалха гэһэн далла удхань эли бшуу.

Үнгэтэ дэлхэйе уран зураашадал адли шэрэ будагаар харуулха аргагүйшье һаа, поэт хүнэй хараса хужарлуулмаар зураглалнуудые дамжуулжа шадана. Гол түлэб номин хүхэ үнгэ — уһан мүрэнэй, огторгой түбиин үнгэ поэдтэ һайхашаагдадаг юм байна.

Лазурная наша планета
вращается медленно,
Вспыхивая Байкалом
утренним,
Самоцветом
в скалистой оправе, —

хэды гоё үзэгдэл, хэды һайхан образ бэ!

Поэт Евгений Варламовта зорюулагдаһан, Виктор Харын, Пабло Нерудын дурасхаалда бэшэгдэһэн шүлэгүүд соогоо Б. Жигмытов бүхы түрүү үзэл бодолтой хүнүүдэй һаналаа нэгэдүүлэн, эб найрамдалай тугые дээрэ үргэн ябахыень уряална. Гэбэшье эдэ юрын уряа үгэнүүд бэшэ, харин өөрсэ янзын тобшололнуудтай юм. Жэшээлхэдэ, «Судьба поэта есть судьба народа...» гээд эхилһэн шүлэг ниимэ түгэсхэлтэй: «Сквозь камень прорастет шиповник»... Ямаршье хаалта дабажа гараха шадалтай, мүхэшэгүй зоригые баталһан мүрнүүд лэ!

«Һарын шүүдэр» соохи шүлэгүүд тусхай хэһэгүүдээр хубаарилагдаагүй. Хэрбээ хубаарилагдаһан һаань, тематическа талаараа үргэн уншагшадта бүри ойлгосотой боложо үгэхэ һэн гэжэ һанагдана. Өөрын түхэл маягтай, дабтагдашагүй шэнжэтэй поэзи байгуулхын тула поэт эдэбхитэй бэдэрэлгэнүүдээ үргэлжэлүүлһээр. Гэбэшье үгынгөө олондо зарим шүлэгэйнь удхань балартахаа һанана. Тиимэһээл мүнөө сагай халуун амисхаал шэнгээһэн уянгата шүлэгүүдээ бүри ульгам, хадуусатай, һайн болгохын тула поэт эсэшэ сусашагүйгөөр хүдэлхэһөө арсахагүй аабза гэжэ найдалбди.

Мүнөө Б. Жигмытов СССР-эй Наукануудай академиин Сибириин отделениин Буряадай филиалда уласхоорондын талаар харилсаа холбооной эрдэмтэ секретаряар хүдэлдэг юм. «Һарын шүүдэр» зохёохы замдань һаруул эхи табиг лэ!

Г. БАЗАРЖАПОВА.

Социалис оронуудаар

ной түмэр замаар ашаа зөөлгын гурбанай нэгэ шахуу хубинь хүсэ ехэтэй ба алмалтатай электровозой туһаламжаар бэелүүлэгдэдэг болохо байна.

ХҮДЭЛМЭРИҺӨӨ СҮЛӨӨ САГТАА

СОФИ. Һүүлэй жэлдэ Шуменска округто түгэс бэлэдхэлтэй 300 гаран мэргэжэлтэд хангалгын хүдэлмэридэ хабаадаба. Гол хүдэлмэриһөө сүлөө сагтаа гү, али амаралтын үдэр тэдэнэр хүн зоной захилнуудые дүүргэжэ, нэмэлтэ түлбэри абадаг болонхой. Энэнь гүрэндэ, хүн зондо ба уран гартанда адли ашатай туһатай юм. Тэдэнэй туһаламжаар хүн зондо үзүүлэгдэдэг туһаламжа тон богони болзорто нилээд олошорһон байна.

Округто ажаһуудалай хэрэглэмжэ хангалгын бусадшье түрүү арганууд нэбтэрүүлэгдэнэ. Телевизор хангалгын ательенүүд, хангалгын нүүдэл албанууд олон болоно. Хүдөөгэй хүн зондо тааруу зохид байхын тула, тэндэ тушаан абалгын комплексно пунктнууд нээгдэнэ.

ШЭНЭ ЦЕХҮҮД АШАГЛАЛГАДА ОРУУЛАГДАБА

БУДАПЕШТ. Секешфёхерварска хүнгэн шудхасын комбинадта алюминиин хүсэд болбосоруулагдаагүй зүйлнүүдэй шэнэ цехүүд баярай оршон байдалда ашаглалгада оруулагдаба. Энээнһээ хойшо тэдэниие үйлэдбэрилгэ 65 мянган тонноор дээшэлхэ байна. Энэнь урдынхиһаа нэгэ хахад дахин ехэ болоно. Фашис булимтарагшадһаа оронние сүлөөлһөөр 39 жэлэй ойе — Венгриин национальна һайндэрые угтуулан эмхидхэгдэһэн, шэнэ цехүүдые ашаглалгада оруулалгада зорюулагдаһан баярай суглаан дээрэ ВНР-эй промышленностиин министр Л. Капойи үгэ хэлэхэдээ, алюмини үйлэдбэрилхэ талаар СССР ехэ туһаламжа үзүүлдэг гээд онсолон тэмдэглээ һэн. Совет-венгриин хэлсээнэй ёһоор венгер предприятинүүд 330 мянган тонно шабар СССР-тэ эльгээгээд, орондонь 170 мянга шахуу тонно алюмини абадаг юм.

(ТАСС).

Демократическа профсоюзуудай уралгаар Италиин хизаар, булан бүхэнһөө миллионһоо дээшэ хүн зон Рим руу ерэжэ, мүнөөнэй правительствын экономическа хараа шугамые буруушааһан манифестацида хабаадаба.

ТАСС-ай фотохронико.

ЛЕНИНСКЭ ДУРАСХААЛТА ГАЗАРНУУДААР

ВАРШАВА. Польшодохи ленинскэ дурасхаалта газарнуудаар залуушуулай аяншалгада хабаадагшадые Краков хотынхид гоё һайхан транспарантнуудаар баглаа сэсэгүүдээр угтаба. Польско-совет хани барисаанай бүлгэмэй гол правлениин, ПНР-эй Зам харилсаанай министерствын үүсхэлээр тэрэ үнгэргэгдэнэ. Социалис Польшын залуушуулай холбооной гэшүүд — мянга гаран хүбүүд, басагад аяншалгада хабаадана.

Ороной залуушуулай эмхинүүдэй түлөөлэгшэд Краков хотодохи В. И. Ленинэй, воеводствонуудай промышленна предприятинүүдтэ хүрэхэ, Ленинэй ажаһууһан газарнуудаар ябаха юм.

Марксизм-ленинизмын ба социалис интернационализмын үзэл сурталнуудаар ургажа ябаа залуу үетэниие хүмүүжүүлхэ гээшэ дэлхэйн пролетариадай вождиин дурасхаалда арадай Польшодо эмхидхэгдэн байгуулагдаһан музейнүүдэй ажал ябуулгын гол зорилгонуудай нэгэниинь болоно. Үндэр ехэ уялгануудаа бэелүүлэн, Агууехэ Октябриин социалис революциие эмхидхэгшын, хүтэлбэрилэгшын ажабайдалтай, хэтэдээ мүнхэ суртал һургаалтай музей харагшадые танилсуулна.

Владимир Ильичэй Татрта ерэһэнһээнь хойшо 70 жэлэй ойдо зорюулагдаһан экспозициие хабарай эдэ үдэрнүүдтэ Поронинодохи В. И. Ленинэй музейдэ ерэһэн хүнүүд һонирхон харана. Энэньшье ойлгосотой. Ушарынь юуб гэхэдэ, агууехэ революционер болон оюун ухаан бодолтын ажабайдалаар һонирхолго жэлһээ жэлдэ ургана. Музейн хүдэлмэрилэгшэд хүнүүдые вождиин ажабайдалтай танилсуулха, тэрэнэй суртал һургаалнуудые бодото дээрэнь бэелүүлхые оролдоно. Экспозициин олохон бүлэгүүд коммунизм байгуулгада совет арадай туйлаһан амжалтануудта, совет республиканууднай аха дүүгэй бүлэдэ, дэлхэйн революционно хүгжэлтэдэ Ленинэй суртал һургаалнуудай үзүүлжэ байдаг үүргэ нүлөөдэ зорюулагдана.

БАЯРАЙ СУГЛААН

КАБУЛ. Апрелиин революциин зургаан жэлэй ойдо зорюулагдаһан баярай суглаан эндэ болобо. НДПА-гай ЦК-гай Генеральна секретарь, ДРА-гай Революционно Соведэй Түрүүлэгшэ Б. Кармаль элидхэл хээ.

Апрелиин революци Афганистанай олон зуун жэлэй түүхэдэ шэнэ хуудаһа нээбэ гэжэ тэрэ хэлээ. Феодалнуудай дарлалта мүлжэлгэһөө мултаржа, арад зон эрхэ сүлөөтэй общество байгуулжа байна. НДПА-гай хүтэлбэри доро тэдэ эб найрамдалай ба социальна дэбжэлтын замаар бата найдамтайгаар дабшана. Партиин хараа шэглэлэй зүб байһые үнгэрһэн жэлнүүд баталаа. Имагтал революционно замаар дабшажа, Афганистанай гээгдэнги ядуу байдалые усадхан зайсуулаад, тэрэниие али бүхы талаарнь хүгжөөжэ болоно.

НДПА общестывын шэглүүлхы, хүтэлбэрилхы хүсэн болонхой. Засаг гартаа абахадань тэрэнэй зэргэдэ 18 мянган хүн тоологдожо байһан юм. Мүнөө 115 мянган хүн НДПА-гай гэшүүд, гэшүүндэ кандидадууд болонхой. Орон дотор шэнэ социальна ба политическа байгуулалта тогтоогдоо.

ТАСС АПН ХИЛЫН СААНАҺАА

ЭБ НАЙРАМДАЛАЙ, ЖАРГАЛТА БАЙДАЛАЙ АША ТУҺАДА

Майн Нэгэнэй урда тээхэнэ Москвагай «Серп и молот» гэжэ заводой хүдэлмэришэд-металлургнуудтай уулзаха үедөө КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь, СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ К. У. Черненкын хэлэһэн үгые дэлхэйн эб найрамдалда дуратай хүсэнүүд, бүхы оронуудай олониитын дунда мэдээсэлнүүдые дэлгэрүүлэн тараадаг хэрэгсэлнүүд үргэнөөр зүбшэн хэлсэнэ, тайлбарилна.

Энэ хэлэһэн үгэнь жаргалта байдалай, эб найрамдалай ба дэлхэйн арадуудай һалбаран хүгжэхын аша туһада бүхы хүн түрэлтэнэй тэмсэлэй бүтэмжэтэй һайн шухала программа болоно гэжэ тэмдэглэгдэнэ. Совет хүтэлбэрилэгшын хэлэһэн үгэ дотор КПСС-эй гадаадын политическэ хараа шэглэлэй ленинскэ интернациональна шэнжэ эли бодоор харагдана. Коммунис партиин иимэ политика совет арадай хэлбэришэгүй бата дэмжэлгэдэ, партидаа тэдэнэй бата нэгэдэлтэй байлгада үндэһэлнэ.

Польшын «Трибуна люду» газетэ «Ажал—эб найрамдал — аюулгүй байдал» гэһэн гаршагтай шэнжэлэлнүүдые толилходоо иигэжэ тэмдэглэнэ: К. У. Черненкын хэлэһэн үгэ хадаа хүнүүдэй жаргалта байдалай түлөө, бүхы дэлхэй дээрэ эб найрамдал бэхижүүлхын түлөө тэмсэлэй хэрэгтэ шэнэ шухала хубита болоно. Советскэ Союзай дотоодын болон гадаадын политикын гол шэглэлнүүд тэрээн дотор тэмдэглэгдэнхэй. Эдэнь ороной экономико хурдан түргэнөөр хүгжөөхэ, коммунис байгуулалтада амжалта туйлаха энэ хүгжэлтые хангахын тула уласхоорондын эрхэ байгуулха талаар шэглүүлэгдэнхэй. СССР-эй эб найрамдалта гадаадын политикын залан сэхэ байһые совет хүтэлбэрилэгшэ дахинаа баталба.

Эб найрамдалые хангаан сахиха, үйлэ хэрэгүүдэй хүгжэлтые хёмороо зүришэлдөөнһөө шахардуу байдалые һуларуулга тээшэ хубилгажа болоно гээд совет арадай гүнзэгы сэдьхэлһээ этигэн найдажа байһые совет хүтэлбэрилэгшэ мэдүүлбэ гэжэ ГДР-эй «Берлинер цайтунг» газетэ бэшэнэ. Энээнэй түлөө амгалан тайбанаар зэргэ оршохо, али алиндань ашатай туһатай харилсаа холбоо тогтоохо зам шэлэхые СССР бусад оронуудта, арадуудта дурадхана.

Мүнөө үедэ арадай ажахын техническэ баазые шэнэдхэн хубилгаха, эрдэм техникын шэнэ туйлалтануудые, түрүү дүй дуршэлые экономикодо нэбтэрүүлхэ, материальна ба хүнүүдэй нөөсэ хүсэнүүдые бодомжотой һайнаар хэрэглэхэ шухала гэжэ К. У. Черненко тэмдэглээ гээд Румыниин «Скынтейя» тэмдэглэнэ. Үргэн ниитэ ажалшадай һуудал байдалые һайжаруулха гээшэ КПСС-эй Генеральна хараа шэглэл болоно гэжэ совет хүтэлбэрилэгшэ мэдүүлбэ.

«Нүхэр Константин Устинович Черненкын хэлэһэн үгэ бидэнэй, Монголой хүдэлмэришэдэй, зүрхэ сэдьхэлые ехээр хүдэлгөө,—гэжэ Монголой ниислэл хотын полиграфическа комбинадай хүдэлмэрилэгшэ, МНР-эй Ажалай Герой **Б. Цэрэнбужид** тэмдэглэбэ. — Совет хүтэлбэрилэгшын хэлэһэн үгэ ажалша хүн тухай анхарал оролдолгоор нэбтэрэнхэй. Ажалша хүнэй хүсэндэ гүнзэгы сэдьхэлһээ этигэлгэ тэрээн дотор элеэр харагдана. Мүнөө үеын социалис промышленностиие саашадань хүгжөөлгын гол зорилгонуудые шиидхэхэ шухала харгы замуудые, онол аргануудые К. У. Черненко тодорхойлоо. Ленинскэ партияа нягтаар тойрон жагсаһан совет хүнүүд хүгжэлтэ түгэс социализмые нарижуулан һайжаруулгын асари ехэ түсэбүүдые бодото дээрэнь амжалтатайгаар бэелүүлхэ байһандань бүхы арадтаа хамта Монголой хүдэлмэришэн анги батаар этигэнэ».

Вьетнамай **«Нян зан»** газетэ совет хүтэлбэрилэгшын хэлэһэн үгые толилходоо, национальна доходой ургалтые, совет хүнүүдэй һуудал байдалай һайжаралгые, СССР-тэ байрын гэрнүүдые барилгын дээшэлэлгые элирхэйлһэн баримтануудые онсолон харуулна.

Үхэлэй аюулта буу зэбсэгүүдые бүтээн гаргалгые хорооходо, тэдэниие гүйсэд дүүрэнээр усадхаха замаар СССР-эй залан сэхээр дабшахаар бэлэн байһые К. У. Черненко элирхэйлэн харуулһан байна. Энээниие Америкын хүдэлмэришэн анги халуунаар һайшаана гэжэ США-гай профсоюзай элитэ мэдээжэ ажал ябуулагша **Эрнст де Майо** мэдүүлээ. Үгэ хүүрээрнь бэшэ, харин имагтал бодото хэрэгүүдээрнь политикада этигэжэ болоно гэжэ совет хүтэлбэрилэгшэ үнэн зүбөөр тэмдэглээ.

СССР үзэл бодолоо хэндэшье баадханагүй, ондоо оронуудай газарта хорхоитоногүй гэжэ совет хүтэлбэрилэгшэ тэмдэглэһэн байна гэжэ Италиин **«Коррьере делла сера»** газетэ К. У. Черненкын хэлэһэн үгые найруулхадаа мэдээсэбэ. Ори ганса зам — амгалан ёһоор зэргэ оршохо, али алиндань ашатай туһатай уласхоорондын харилсаа тогтоохо зам Советскэ Союз үнэн зүрхэнһөө дурадхана.

ХИТАДТА ХӨӨРЭЛДӨӨНҮҮД ДҮҮРЭБЭ

ПЕКИН. США-гай президент Р. Рейган албанай хэрэгээр Хитадта ерэжэ, хөөрэлдөөнүүдые, уулзалгануудые хээ. Тэрэнэй Шанхайда ерэлгээр албанай хэрэгээр аяншалгань дүүрэбэ. Майн 1-дэ тэрэ КНР-һээ мордоһон байна. Шанхайн университедтэ түгэсхэлэй үгэ хэлэхэдээ, «эб найрамдал сахин хамгаалагшын» үүргэ дүүргэжэ байһанаа мэдүүлхэ зуураа, «дайнай аюулые сарахын түлөө Холбоото Штадууд, мүн Хитад онсо харюусалгатай байна» гэжэ тэмдэглээ. Тиихэдээ «буу зэбсэгүүдые хорооходо талаар шэглүүлэгдэһэн хүсэлэл оролдолгонуудаа һуларуулжа болохогүй» гэжэ ойлдагууша хуурмагаар уряалба. Эдэ уряануудынь Вашингтоной захиргаанай политикада яашье таарахагүй байна. Ушарынь юуб гэхэдэ, 1985 оной финансын жэлдэ Холбоото Штадууд сэрэгэй гаргашануудаа үзэгдөөгүй ехэ хэмжээндэ — 313,4 миллиард долларто хүргэхэ юм.

СОЁЛОЙ ҺОНИН

ЭРДЭМТЫН ОЙН БАЯР

Хэлэ, бэшэгэй эрдэмэй доктор, профессор, СССР-эй Уран зохёолшодой холбооной гэшүүн Буряадай АССР-эй наукын габьяата ажал ябуулагша М. П. Хамагановай түрэһөөр 70 наһанай ойдо зорюулагдан, «Хүндэлэлэй Тэмдэг» орденто Буряадай гүрэнэй педагогическа институдай эрдэмтэдэй совет һаяхан болоо. Институдай ректор, профессор И. А. Батудаев оролто үгэ хэлэжэ, соведые нээбэ.

Түүхын-хэлэ бэшэгэй факультедэй декан, хэлэ, бэшэгэй эрдэмэй кандидат С. Ж. Балданов эрдэмтын ажал ябуулга тухай дэлгэрэнгы элидхэл хээ.

Удаань Буряадай АССР-эй Уран зохёолшодой холбооной түрүүлэгшэ, Буряадай арадай поэт Н. Г. Дамдинов, Буряадай арадай поэт Ц-Д. Д. Дондокова, ород хэлэнэй кафедрые даагша, хэлэ, бэшэгэй эрдэмэй кандидат А. К. Паликова, түүхын кафедрын профессор Н. П. Егунов, бэеын тамирые хүмүүжүүлгын факультедэй декан Б. С. Санданов болон институдан бусад факультедүүдэй, кафедрануудай олон тоото түлөөлэгшэд юбилярые тон халуунаар амаршалжа, элүүр энхые, ута наһа хүсэбэд.

Зүблөөнэй түгэсхэлдэ М. П. Хамаганов үгэ абажа, өөрыень амаршалһан, тэндэ суглараһан хүнүүдтэ халуун баяр хүргөөд, өөрынгөө хани нүхэр, хэлэ, бэшэгэй эрдэмэй доктор, профессор О. А. Нечаева тухай, өөрынгөө үхибүүд, ашанар тухайгаа дулаахананаар хөөрэжэ үгөө.

А. ХАПТАГАЕВ.

«БАЙГАЛАЙ» ХОЁРДОХИ..

Буряадай АССР-эй Уран зохёолшодой холбооной үмэнэһөө хэблэгдэжэ байдаг «Байгал» журналай энэ оной хоёрдохи номер һаяхан барлагдажа, захилшадтаа эльгээгдэжэ эхилбэ.

КПСС-эй обкомой эрдэмэй болон һуралсалай эмхи зургаануудай таһагые даагша Л. Я. Похосоевой «Буряадай эрдэм наукын хараа түсэбүүд» гэһэн горитойхон статьягаар тус номер нээгдээ.

«Шэнэ зохёолнууд» гэһэн нэмэлтэ гаршаг доро Ц. Галсановай «Гренада тухай баллада», Ч-Р. Намжиловай шэнэ шүлэгүүд, Д.-Д. Дугаровай «Хангай» гэжэ романай үргэлжэлэл толилогдобо,

«Очерк, публицистикэ» гэһэн нэмэлтэ гаршаг доро Ц. Галановай «Таксимо — миниин дуран» гэжэ очерк, Д. Жалсараевай «Уласхоорондын уран зохёолшодой уулзалга» гэжэ замай тэмдэглэл үгтөө.

Буряадай Уран зохёолшодой холбооной 50 жэлэй ойдо зорюулагдаһан материалнууд, тус номер соо барлаатай.

Х. САНГАЕВА.

ДУУНАЙМНАЙ ЖАСАДА НЭМЭРИ

Буряадай АССР-эй Соёлой министерствын дэргэдэхи арадай уран бүтээлэй ба соёл-гэгээрэлэй хүдэлмэриин методическа түбтэ һайндэрэй урда тээхэнэ уран һайханай совет зарлагдаба. Буряадай композиторнуудай шэнэ дуунуудые шагнажа, зүбшэн хэлсэхэ асуудал совет дээрэ табигдаа.

Уран һайханай соведэй түрүүлэгшэ Б. О. Цырендашиев хуряангы үгэ хэлэжэ, соведэй хүдэлмэрие эхилбэ гэжэ тоолоод, СССР-эй арадай артист, композитор Бау Ямпиловай «Росси» гэжэ дуу шагнахые дурадхаа. Москвагай поэт П. Кобраковай үгэ дээрэ бэшэгдэһэн үргэн дэлисэтэй, дэмбэрэлтэ һайхан аялгатай энэ дуун угаа һайханаар зэдэлбэ.

Удаань Базар Цырендашиевай ээлжээн боложо, тэрэнэй гурбан дуун шагнагдаба. «Сэдьхэлэй гуниг» (үгэнь Ц. Дондогойн), «Бидэ Забайкалида алба хэнэбди» (үгэнь А. Румянцевай), «Захилга» (үгэнь Вл. Намсараевай) гэһэн дуунууд соведэй гэшүүдтэ ехээр һайшаагдаа.

Композиторнууд Сергей Манжигеев Юрий Ирдынеев хоёр мүн лэ гурба гурбан дуу шагнуулба. С. Манжигеев В. Петоновой үгэдэ «Магтаал дуу», «Булжамууртын орон» гэһэн дуунуудые зохёоһон байна. Гурбадахи дууниинь «Модо отологшодой дуун» («Песня лесорубов») гэжэ нэрэтэй. Үгыень поэт Михаил Шиханов бэшээ. Энэ хадаа Буряадай ой модоной хүдэлмэрилэгшэдтэ зорюулагдаһан түрүүшын дуун. Эдэ дуунууд баһал һайнаар сэгнэгдээ. Тиихэдэ Ю. Ирдынеев «Вальс» (үгэнүүдыень өөрөө бэшээ), «Ханилсам байгыш даа» (үгэнь Д-Д. Гармаевай), «Забайкалиин сэрэгшэдэй жагсаалай дуун» (үгэнь В. Липатовай) гэһэн дуунуудаа шагнуулжа, тэдэнь баһал һайшаагдаа.

Композитор Анатолий Андреевэй «Хани барисаанай дуун» (үгэнь А. Румянцевай) һайн гэжэ сэгнэгдэбэ.

Эдэ композиторнуудай дуунуудые Буряадай АССР-эй габьяата артистка Дарима Линховоин фортепиано дээрэ наадажа, бэлигтэ залуу дуушан Болот Бороев дуулажа үгэбэ. Тиигэжэ уран һайханай соведэй хүдэлмэрие һайндэрэй шэнжэтэй болгоһониинь һайшаалтай.

Һүүлэй жэлнүүдтэ хараа байса ургажа, һайн-һайн дуунуудые бэшэжэ эхилһэн залуу композитор Вл. Дамбаев гурбан дуугаа дурадхажа, өөрөө дуулаад үгөө. В. Петоновой үгөөр найруулһан «Үглөөгүүр», «Хонхо сэсэг» мүн залуу поэт Б. Баяртуевай үгөөр зохёогдоһон «Олимпиин наадан» гэһэн дуунууд ехэтэ зохидшоогдоо. Илангаяа буряад хүүгэдэй дуулаха дуунуудай хомор үедэ залуу композиторай баганууд классай (саадай ахамад бүлэгүүдэй) хүүгэдэй дуулаха дуунуудые бэшэһэниинь тон һайшаалтай.

Уран һайханай совет дээрэ абтаһан шэнэ дуунууд «Репертуарна хуудаһанай» ээлжээтэ номернуудта барлагдажа, дуушадай өөһэд өөһэдынь репертуарта оруулагдажа, хото хүдөө нютагуудаар дэлгэрхэ бэзэ гэжэ найдагдана.

М. ДАНИЛОВА.

СИБИРИИН ЭЛИТЭ ЭРДЭМТ[...]

Сибириин хизаарай түүхые мүнхэлэгшэдэй нэгэн, бэлигтэй эрдэмтэн Семен Ульянович Ремезовэй ажалай болон ажабайдалай намтар айхабтар һонирхолтой юм. Тобольск хотодо үзэсхэлэнтэ һайхан шулуун хэрэм бодхоогшо, Ураалай болон Сибириин инженернэ графикые бүтээгшэ, архитектор ба барилгашан, уран зураашэ ба зохёолшо, бэлиг ехэтэ географ ба этнограф Семен Ульянович Ремезов хэнһээшье түрүүн Сибириин, мүн Россин географическа атласые бүтээһэн хүн байна бшуу. «Сибириин чертёжно ном» гэжэ нэрлэгдэһэн, олдохонь шухаг болошоһон энэ ном-атлас М. Горькиин нэрэмжэтэ республиканска научна библиотекын хоморой шухаг номуудай жасада хадагалагдажа байдаг юм. Энэ ном хадаа түрүүшын хэһэгһээ фотолитографиин онол аргаар буулгагдаад, түүхын-географическа үнэтэ шухаг зүйл гэжэ тоологдодог болоһоор үнинэй. Зузаан картон саарһаар бүригдэһэн энэ номой буланда «Тус ном хадаа 1920 ондо Енисейск хотодо худалдагдан абтаа» гэһэн тэмдэглэл бии. Тэрэ холын үе сагһаа хойшо Сибириин чертежно ном манай библиотекэдэ хадагалагдана гээшэ.

Семен Ульянович Ремезовэй ажабайдалай намтар хүсэд шудалагдаагүй гэхээр юм. Мэдээжэ болоһон зүйлнүүд гэхэдэ, 1642 ондо Тобольск хотодо стрелецкэ сотнигой бүлэдэ тэрэ түрэһэн байгаа. Тиин 1724 он багаар наһа бараһан байна. Дүрэ зурагайнь үлөөгүйшье һаа, «үндэр нюргатай, үргэн хабһатай, шаргал һахалтай, хараха янзада, ёһотойл сибиряк» байһан юм гэжэ тэрэ үеын угай бэшэг соо уншахадаа, Семен Ульяновичай ямархан хүн байһаниие хүсэд тухайлхаар бэшэ гү?

Үбгэ эсэгэнь протопоп Филаредтэ алба хэжэ байһан аад, «үсэд зантай байһандаа», Москва хотоһоо Тобольск руу сүлүүлһэн юм гэжэ тус документнүүд дотор хэлэгдэнэ. Эсэгэнь—Ульян Ремезов үзэг бэшэг һайн мэдэдэг, һүбэлгэн хурса хүн байгаа хаш. Үбгэ эсэгэнь абатайнь сүг газарай чертёжнуудые зурадаг, багахан газар нютагуудай, мүн Тобольскын уездыншье картануудые зурадаг байһан гэхэ.

Албанайнгаа хэрэгээр ябахадаа, Семен Ульянович Иртыш мүрэниие нилээд үгсэжэ үзэһэн байха. Ажал тухайгаа тоосожо бэшэһэн саарһанһаань Ишимэй хасагай хэхэ ёһошьегүй байһан ажал хэрэгүүдые хэдэг байһан тухайнь иигэжэ уншанабди: «Иртыш мүрэн дээрэхи бишыхан һүмые гоёожо шэмэглээб. Алтан шэрээр, мүн ондоошье будагуудаар зуража үзэгдэһэн байна..» Харин 1696 ондо тэрэ иигэжэ бэшэнэ: «морин болон ябаган сэрэгшэдэймнай полкнуудай абажа ябахаар долоон ехэ туг урлажа бүтээбэб».

Ремезовэй бэлигтэй зураашэ байһаниие Сибириин приказайхид уданшьегүй обёоржо, Тобольск хотын чертеж бүтээхыень даалгаа бэлэй. Хожомынь тэрээндэ «Сибириин болон бусадшье газар дайдануудай» хэдэн чертеж бүтээхыень захираа. Тиихэдээ тэрэнээ тодорхой бэшэгтэйгээр бүтээхыень захиһан байна: «Уездэдэ болон хотонуудта хэды зонтой хэды айл ажаһуунаб, тиихэдээ тэдэнэр ямар обяһанай хүнүүд бэ, алибаа нэгэ хотоһоо нүгөөдэ хүрэтэр хэды модон зай байнаб, тиигээд хотонууд ямар уһа мүрэнэй дэргэдэ оршоноб — эдэ бүгэдые тодоор тэмдэглээдхихэ».

Семен Ремезов хүбүүнтээ (тэрэнь баһа Семен гэжэ нэрэтэй һэн) жэлэй туршада үсэд нэтэрүүгээр хүдэлжэ, ехэнүүд хэмжүүрэй хоёр карта бүтээгээд, дары Москва зорижо ошоо бэлэй. Абажа ошоһон картануудайнь нэгэн 12 дүрбэлжэн метр хэмжүүртэй сагаан бүд дээрэ зурагданхай, «Сибириин бүхы хотонуудай болон хизаар дайдын чертеж» байгаа. Нүгөөдэ картадээрэнь Тобольск хотоһоо Бухара, Хива болон Астрахань хүрэтэр нэмжыһэн нэлэнхы үргэн газар дайда зураглагданхай һэн.

1699 оной январь һарада Ремезовтэн гэртээ урма баяртайнууд бусажа ерэһэн байна. Бүхэли Сибириин атласые бүтээхэ тухай һанал хүсэлыень 1-дэхи Петр һайшаан дэмжэһэн байгаа бшуу. Тэрэ сагһаа хойшо бэлигтэй эрдэмтэн Россин газар дайдые харуулхаар түрүүшын географическа атласые бүтээхэ хэрэгтэ бии байгаа хүсэ шадалаа зорюулаа юм.

Энэл үе сагта Ремезов Тобольск хотын барилгые хүгжөөхэ талаар нилээд оролдолго гаргаа Тэрэ үедэ Тобольск гээшэ Сибириин толто зүрхэн хото байгаа бшуу. Кремлиин шулуун байшангуудые, приказной палатые, гостиный двор гэгшые Ремезов лэ барюулһан юм. Тиихэдээ тэрэ аяар долоон жэлэй туршада проект зохёогшын, барилгашанай, архитекторэй үүргые дүүргэжэ ябаа. Энээнһээ гадна тэрэ «түмэрэй хэрэгыешье эрхилжэ, һангай металлургическа заводто хүдэлһэн байна. Тэндэ үхэр буунуудай болон бусадшье буу зэбсэгүүдэй чертёжнуудые бүтээдэг байна.

Ремезов хадаа бэлигтэй түүхэшэн байһан юм. «Сибириин арадууд тухай зураглал» гэһэн научна хүдэлмэринь Черепановска угай бэшэг дотор хадагалагдажа байдаг. Мүн өөрынь зураһан 126 зурагтай «Сибириин түүхэ» гэжэ хүдэлмэринь угаа һонирхолтой. Үнгэрэгшэ жэлдэ түбэй телевиденеэр тус хүдэлмэридэ зорюулагдаһан һонирхолтой программа харуулагдаа һэн.

Сибириин чертёжно ном илангаяа бидэндэ — Сибириин хизаарта ажаһуугшадта һонирхолтой гээшэ ааб даа. Эгээл гайхалтайнь юуб гэхэдэ, Иртышэй, Турын, Дээдэ-Турын эхин багаар, Хүнгэрөөр болон Тюменеэр ябахаһаа ондоо, картануудыень зураһан бусад газарнуудаэр Семен Ремезов өөрөө нэгэтэшье аяншалжа үзөөгүй юм. Бусад картануудаа (бүхыдөө атлас дотор 24 карта бии) тэрэ өөрынгөө суглуулһан чертёжнуудай, картануудай, мүн хүнүүдэй хөөрэһэнэй ёһоор тааруулжа зураһан байна бшуу! Тэрэ үеын бусад чертёжнуудһаа, тэрэ тоодо 1667 оной Годуновско чертёжһоо Ремезовэй зураһан чертёжнууд онсо илгардаг байгаа. Ушарынь юун бэ гэхэдэ, тэдэниие бүтээхэдээ, С. Ремезов эгээл түрүүлэн гэхээр церпильнэ хэмжүүр гэхэ гү, али масштаб хэрэглэжэ зураһан байна ха юм.

Түрүүшын энэ атлас 1701 ондо бүтээгдэһэн байгаа. Тэрэнэй үшөө нэгэ һонирхолтой шэнжэнь гэхэдэ, саг тоололгын шэнэ гуримай ёһоор тэмдэглэгдэһэн ородой түрүүшын ном тэрэл байгаа бшуу. Энээнһээ урда тээ он жэлнүүд гээшэ «түби дэлхэйе бурханай бии болгоһон» сагһаа эхилжэ, «7207 он, 7208 он» гэхэ мэтээр тоологдодог байгаа ха юм. Дурсагдагша атласта Сибириин хизаарые тодоор зураглаһан этнографическа картаһаа гадна «Городовой» гэжэ нэрлэгдэһэн картанууд оролсоно. Эдэ чертёжнуудта Тара, Тюмень, Туринск, Верхотурье, Пелымь, Березов, Сургут, Нарым гэхэһээ эхилээд, Сибириин болон Хойто зүгэй үргэн хизаарта оршодог байһан хотонуудай болон уезднүүдэй газар зураглагданхай. «Эрхүү хотын оршон тойронхи газарай чертёжые» харахада илангаяа һонирхолтой. Тэрэ үе сагта Байгалай нүгөө эрьедэ оршодог газарнуудшье (манай ажаһуудаг газар нютаг) Эрхүүгэй газар гэжэ тоологдодог байгаа ха юм.

Тус карта дээрэ Байгал нуур далай гэжэ нэрлэгдэнхэй. Мүнөөнэй карта дээрэ зурагдадагта орходоо нэгэ бага ондоогоор тэрэнэй зураглаһаниинь шье ойлгосотой юм бэзэ. Ремезов өөрөө иишэ ерэжэ үзөөгүй байгаа юм. Тиимэһээ тэрэ энээгүүр аяншалагшадай үгэһөө Байгалые зуража абаа ха юм даа. Гэбэшье зурагыень хаража байхада, энэ манай Байгал гэжэ лаблан, яһала танихаар. Ойхон, Хамар-Дабаан, Посольско тохой гэдэгүүд тодоор тэмдэглэгдэнхэй. Аяар 300 жэлэй саанашье гол горхонуудай мүнөөнэйхидэл адли нэрэтэй байгаа ха юм гэжэ картадээрэһээ харанабди. Сэлэнгэ, Үдэ, Итанца, Хүрбэ, Ивал-

ШАЛГАРАА

Һаяшаг, апрелиин 19-дэ Монино хотодо РСФСР-эй эрхим нооһо илгагша гэһэн конкурс-харалга үнгэргэгдэбэ. Мэргэжэлэй талаар энэ мүрысөөндэ найман предприятинуудай түлөөлэгшэд ажалайнгаа дүршэл харуулһан, хаба шадалаа туршалсаһан байна. Конкурсдо манай нарин сэмбын комбинадай хүдэлмэришэд Зоя Дмитриевна Точиленко, Альбина Петровна Ильина гэгшэд хабаадалсаа. Тэдэнэр Монино хотын фабрикын нооһо илгагшадай удаа 2-дохи һууриида гаража, баяр баясхалантай гэртээ бусажа ерээ. Эдэ нүхэдэй шалгарһаниинье гайхалгүй. Ушарынь хадаа хүдэлмэришэд хоюулан үнинһөө хойшо энэ предприятида хүдэлнэ. Тиигэжэл тэдэнэр мэргэжэлэйнгээ оньһые олоһон, дүршэл шадабаряар баяжаһан байна. Эдэ түрүүшүүлэй цехэйнгээ хүдэлмэришэдэй дунда онсо шалгаржа, түрэл комбинадайнгаа нэрэ солые бусадай дунда дуудуулһаниинь ушартай.

Д-Р. ДАМБАЕВ.

Улаан-Үдэ. Шэнэ үйлсэ.
Б. ГАДЬЯНОВАЙ фото.

ШУХАЛА АСУУДАЛААР

Түүхын болон соёлой памятнигуудые хамгаалгын Бүхэроссин бүлгэмэй Буряадай республиканска отделениин пленум һаяхан боложо, Эсэгэ оронoo хамгаалгын Агууехэ дайнай Илалтын 40 жэлэй ойдо бэлэдхэлтэй дашарамдуулан, залуушуултай болон ургажа ябаһан үетэнтэй Буряадай отделениин ябуулха хүдэлмэри тухай асуудал зүбшэн хэлсэһэн байна. Энэ асуудалаар Буряадай республиканска отделениин президиумэй түрүүлэгшын орлогшо А. В. Тиваненко элидхэл хээ.

Зүбшэн хэлсэгдэһэн асуудалаар пленум дэлгэрэнгы тогтоол абаа. Залуушуул болон ургажа ябаа үетэнэй дунда түүхын болон соёлой памятнигуудые хамгаалгын талаар хүдэлмэрие бүри шангадхажа, комплексно хэмжээ ябуулганууды бэелүүлхээр хараалагдаа. Илангаяа пропагандистнууд болон агитаторнуудай үүргые улам дээшэлүүлхэ гэжэ тогтоол соо тэмдэглэгдэнэ. Тиихэдэ дайнда унаһан сэрэгшэдэй дурасхаалые мүнхэлһэн памятнигуудые республикымнай зарим һуурин, тосхонуудта бариха гэһэн шиидхэбэри абтаһан байна.

Манай корр.

ХОЛШОР ШОБООДОЙН ААШАНУУД

(ШОГ ЁГТО РАССКАЗУУДҺАА)

АРГАЯА ОЛОБО

Шобоодоймнай үзэг бэшэг мэдэхэгүй хүн гээшэ һэн. Тиигээд зонһоо тэрэнээ нюудаг байба. Үглөө эртээр автобусто һуужа, ажалдаа ошохо. Харахадань, хүнүүд ном, газетэ уншажа, ехэл сүлөөгүйнүүд ябаха. Гансал Шобоодой һулһаадии, автобусой сонхол шагааха ажалтай һуудаг һэн. Энэнь сэдьхэлдэ ехэл зоболонтой болошобо. Тиигээд лэ киоскһоо газетэ абажа, автобус соо тэниин татажа һууһан хойноо, нюдэнэйнгөө шэл һайсахан аршаад, дэрсэгэр шэхэндээ шэл зүүжэ, газетээ дэлгэбэ.

Зэргэлжэ һууһан хүниинь Шобоодой руу хилам гэжэ хараад, ехэл гайхангяар асууба даа:

— Һөө-е, нүхэр, ямар һонёор уншаһа гээшэбта? Дороһоонь дээшэнь уншахадаа юу ойлголтой юм?

Шобоодойн нюрга руу хүйтэ даашаба, жэрхэмшэг, эшхэбтэр байдалда орохоёо байһанаа ойлгожорхибо. Теэд маряагүйшэг яһан гаажа бэетэй Шобоодоймнай аргаяа оложо ядадаггүй хүн һэмнай. Тэрэ зэргэлэгшэ хүн руугаа томоотойгоор хараад, хоолойгоо заһажа:

— Һэ! Хүн бүхэн ном судар зүб бараад уншадаг зантай. Харин хоморойл хүн урбуулаад уншаха шэдитэй юм. Ойлгогдоо гү?!

Энэ ушарые намда уран зохёолшо Цырен-Базар Бадмаев хөөрөө бэлэй.

ЯНДАН ТОЛГОЙ

Дүшөөд оной тэнгээр Үльдэргын гол дээрэ уһанай тээрмэ бии юм һэн. Нэгэ үе Шобоодой тэндэ колхозой тээрмэшэнээр ажаллаба. Үдэшэ, һуни бүхэндэ туулмагтай, мэшээгтэй ороoһо үргэлһэн зон ерээд һалаха һандахагүй. Тиигээд лэ ерэһэн хүн бүхэндэ Шобоодой нюргаяа тэниилгэн, шалаaень гаргангаа ганирха:

— Бурхан үзэг, таанадай ороoһо тата-татаһаар өөрынхиеэ талхан болгохо тухамни хүрэнэгүй, жаалда ехэ...

Нэгэтэ иигэжэ хэлэһыень һамганиинь һанаад, ой ухаанһаа аягүйохэжэ:

— Шобоодой, хайрлыш даа, ханзаяа оёорлохо ороoһогүй аад, юундэ худалаар хэлэнэбши даа?

—Яндан толгойтой гэргэн гээшэш,— гэжэ Шобоодой хамарайнгаа урда долёобор хургаяа ёдогонуулба.— Иигэжэ хэлээгүй һаа, хайшан гээд тэдэнэй талханһаа табаг табагаар дээжынь абаха болонобиб?

Энэ ушарые үхибүүн ябахадаа дуулаа һэм.

БҮ ЯАРУУЛАГТЫ!

Хубисхалай хүлгөөтэ үе һэн. Шобоодой зүһаланайнгаа гэр сооһоо гарангүй, шагнаархан, засагай хубилхые хүлеэн һууха. Хани нүхэрынь иигэжэ асууба:

— Шобоодой, сэхээ хэлэл даа, шимни сагаантан тээшэ гээшэ гүш, али улаантан?..

— Бү яаруулагты намайе, —гэжэ Шобоодой бодолдо абтаһан хэбэр үзүүлэн, тооной бөдөө таһалтаряагүй гэтэшэбэ.— Бү яаруулагты гэнэб. Хэниинь эсэстээ диилэнэб, тэрэнэйнь тала—миниин гээшэ!..

Энэ хэлэгшынгээ түлөө Шобоодоймнай һомоной зүблэлдэ дуудуулжа, һамбайгаа һайса «эльбүүлһэн», «һүүлээ» нилээхэн лэ мушхуулһан гэлсэдэг.

ҮРИ НЭХЭЛГЭ

Саландайшаг зантай Шобоодоймнай нэгэтэ холынгоо танилда табин түхэриг урьһалһан байба. Он жэлнүүд үнгэрбэ. Тиигээд лэ тэрэ танилынь бадаган үбшэндэ нэрбэгдэбэ, үдэрөө хүлеэбэ гэһэн һураг дуулдаба. Манайхи, юун байха һэм, үриеэ нэхэхээ яараба даа. Үүдэ нээжэ орохыень обёорһон үбшэн хүниинь нюдэёо анин, шүдэеэ зуугаад орон дээрээ хэбтэшэбэ. Шобоодой дэрэ дэргэдэнь һандайбшалжа дороһоо абан һанаа алдаад:

— Ай-даа, ханимни, хэр байнабши даа? Шэг шарайдаашье гарашоош даа,—гэжэ хэлээд тоншоорон һууба.

Шобоодойн ямар хэрэгээр ерэһые тухайлһан тэрэ хүнэй һамган:

— Дуулаагүй юм гүт, энэмнай дүлии, хэлэгүй болошонхой ха юм,—гэжэ уйлаганаба.

— Ай, халаг, ай халаг,— гэжэ Шобоодой үбдэгүүдээ альгадаба.— Үритэ хүн өөдэлхэгүй гэжэ энэл ха юм даа, бурха-аан...

— Юун гэһэн сээртэй юумэ хэлэнэ гээшэбтэ, хүршэ! Бидэ хэндэшье үригүйлди,— гэжэ һамган ганирба.

— Намда үритэй!

— Нээрээ гү? Хэды түхэриг?..

— Табан жэлэй саана табинай шарбуунса, урзанда тэбхэр зууе, үнгэрэгшэ намар алаабхида гахайгаа тушааһыемни мэдээд, үшөө хорин табые абаа бэлэйл!

— Юун?! Худалшан!—гэжэ бадагантаһан нүхэрынь нюдэеэ бэлтылгэн, унтари дээрэһээ һүрэн бодошобо. — Оройдоол табин түхэриг үритэйб, золиг!

— Аа, тиигэбэл, һайн хүн боложо, мартаагүй ха юмши, — гэжэ Шобоодоймнай маһараад, гаража ябашаба.

Үдэшын боро хараанаар тэрэ хүнэй һамган Шобоодойндо ерэжэ үриеэ түлэхэ зуураа:

— Хойтынь буян хайрлажа, хэндэшье бү дуулгаарайл даа,— гэжэ гуйһан юм гэлсэдэг.

ХОНИШОН

Үргэ хэлэниинь үлирбэшье һаа, Шобоодой түсгаар бэрхэ хонишон юм һэн. Колхозой суглаан бүхэн Шобоодойгүйгөөр болохогүй. Тэрэ бригадирһаа эхилээд түрүүлэгшэ аймагай зургаанууд хүрэтэр шүүмжэлхэ, хараaха, дутуу дундыень ухашалха...

Нэгэтэ ээлжээтэ суглаанда бэлэдхэл хэжэ һууһан колхозой түрүүлэгшэ парторгдоо:

— Суглаандамнай партиин райкомой нэгэдэхи секретарь хабаадалсахань. Яаха болонобибди, нүхэр? Нөөхил зоболонто Шобоодоймнай маанадаа һунаахань гээшэ ааб даа, —гэжэ халаг хүхы табиба.

— Нээрээшье,— гэн, парторг хүзүүгээ маажасагааба.— Шэнэ даргамнай элдэб тобшолол хэжэ болохо. Шобоодойн ама шэбхэдэжэ шадаха бэшэбди...

Хоюулан нилээн удаан бодолгодо абтан һуубад. Түрүүлэгшэ гэнтэ миһэд гээд, нүгөөдынгөө хамсыһаа дүнгэбэ:

— Нүхэ-аар, Шобоодойе суглаанай президиумдэ һунгажархия. Яагша ааб?

— Нээрээ, тиигэе,— гэжэ парторг хүхибэ. Секретарьтай зэргэлүүлээд һуулгажархия.

Үдэшэлэн суглаан зарлагдаба. Шобоодой наһан соогоо эгээл түрүүшынхиеэ президиумдэ һунгагдажа налайба даа. Үгэ абаба. Юун болоо гэжэ һананат: колхозой дарганар жэхылдэшоод, юу хэлэхыень зон һонирхон хүлеэшоод һуубад. Шобоодоймнай үгынгөө эхинһээ һүүл хүрэтэрнь колхозойнгоо бригадирһаа эхилээд, түрүүлэгшэ, аймагай дарганар хүрэтэр магтажа, ажал хүдэлмэридэнь амжалта хүсэбэ.

...Тэрэ гэһэн ушарһаа хойшо Шобоодой суглаан бүхэнэй президиумдэ һунгагдадаг болоо бэлэй... Һунгалтын эхилээдүй байтар Шобоодоймнай өөрөө сэхэ сцена дээрээ гаража, улаан хибэс хушалтатай ута столой саана һуурияа эзэлээд, нюдэнэйнгөө шэл зүүжэ, халзан толгойгоо эльбэсэгээн, суглараһан зон руу:

— Зай, эхилхэ юм һаа, эхилээл энээнээ,— гэжэ гансааран һуудаг юм һэн.

Энээндэнь зон дадашоо бэлэй.

Нэгэтэ Шобоодой суглаанда гээгдэшэбэ.

— Дээшээ.., наашаа гарагты,— гэжэ парторг ооголбо.

Шобоодой гараараа нам-нам занган:

— Бараг, бараг... хамаагүй, —гэжэ хэлээд, зал соо һуушаба.

Тэрэ гэһэн сагһаа хойшо Шобоодой үгэ хэлэхээ огто арсадаг болошоһон юм. Хани нүхэрэйнгөө:

— Яаба гээшэбши?— гэжэ гайхахадань, иигэжэ харюусаһан юм: «Хооһон хэлэ амаар хэрэг ажалые урагшань татаха бэшэ аад, үлүү ухаа гүйлгэһэнэйм хэрэггүй!»

С. ЦЫРЕНДОРЖИЕВ.

ПРАВДА БУРЯТИИ

Нэгэдэхи хуудаһанда. «Агроном — таряалангай технолог» — түрүү бэшэг. «КПСС-эй обкомдо, Буряадай АССР-эй Министрнүүдэй Советдэ, облпрофсоведтэ болон ВЛКСМ-эй обкомдо» — тогтоол. «Эб найрамдал — арадуудай хамтын зорилго» — хилын саанахи профсоюзуудай делегацинуудай хабаадалгатай Москвагай ажалшадай Майн 1-дэ зорюулагдаһан митинг тухай ТАСС-ай материал. «Зохёон байгуулалтын хаһа» — Р. Гаязовай корреспонденци. Республикын һонин.

Хоёрдохи хуудаһанда. Партийна ажабайдал: хүдэлмэриин онол арга. «Бидэнэй зэргэнүүдтэ хэн жагсахаб?» —П. Соколовой статья. Уялганууд хэр дүүргэгдэнэб? «Бригадын хүсэн» — Т. Москвитинагай статья. «Хамтын гуримда — үргэн харгы» — З. Будаевай статья. «Газарай үрэжэл һайжаруулха габшагай гурбан һара» — С. Балдуевай фото-мэдээсэл.

Гурбадахи хуудаһанда. Замбуулинай шэнжэлэлгэ. «Орбитальна станцинууд ба замбуулин шэнжэлэлгэ» — АПН-эй материал. «Шэнэ гэр толлолгын урда» — Н. А. Баиновтай хөөрэлдөөн. Хилын саанаһаа.

Дүрбэдэхи хуудаһанда. Нютаг нютагай һонин. «Автоматикын албан» — Л. Будаевай статья. «Майн киноэкран»— В. Павловагай статья. Элүүр энхын албан. Соносхолнууд, мэдээсэлнүүд.

СЭНХИР ЭКРАН

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА

Москва. 8.55 — Дамжуулгын программа. 9.00 — «Время». 9.40 — Үглөөнэй гимнастика. 9.55 — «Право на выбор»— теле-зүжэг. 13.05 — Шэнэ һонин. 15.35—Баримтата фильм. 16.05 — Оперно хүгжэмэй концерт. 16.35 — «Москва шадарай тосхонуудай мүнөөдэр ба үглөөдэр». 17.05 — Баримтата фильм. 17.25 — «Шатарай һургуули». 17.55—«Шинии ленинскэ библиотекэ». 18.35—И. Гайдн. 7-дохи номерой симфони. 19.00 — «Как Феникс из пепла». СССР. 1945—1950 годы. — Баримтата фильм. «Весна после победы» — 2-дохи фильм. 19.30 — «Зураг бүхэндэнь — наран». 19.45 — «Мүнөөдэр — түби дэлхэй дээрэ».

Улаан-Үдэ. 21.00 — «Байгал» — нютагуудай һонин. 20.00— Уласхоорондын шэнжэлэл (буряадаар). 20.25 — «Байгал»— мэдээсэлэй программа.

Москва. 20.45 — «Хроника пикирующего бомбардировщика» — уран һайханай фильм. 22.00 — «Время». 22.35 — Баримтата экран. 23.30 — В. Моцарт. «3 вальса». 23.45 — «Мүнөөдэр — түби дэлхэй дээрэ».

ХОЁРДОХИ ПРОГРАММА

Москва. 8.55 — Дамжуулгын программа. 9.00 — Үглөөнэй гимнастика. 9.15 — Баримтата фильмүүд. 9.35, 10.35 — Түүхэ. 4-дэхи класс. 10.05, 13.40— Англи хэлэн. 11.05 — В. Брюсовой шүлэгүүд. 11.35, 12.40— Түүхэ. 7-дохи класс. 13.10 — Географи. 8-дахи класс. 14.10— Эрдэм дэлгэрүүлгын фильм. 14.20 — Түүхын хуудаһанууд. 15.05 — Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнай жэлнүүдтэ совет уран зурагай искусство. 15.35 — Г. Бакланов. Зохёолнуудайнь хуудаһануудаар. 16.20 — Шэнэ һонин.

Улаан-Үдэ. 17.50 — Һурагшадта зорюулагдаһан дамжуулга. 18.20 — Буряадай АССР-эй Гостелерадиогой арадай инструментнүүдэй оркестрэй концерт. 18.50 — «Экран»—теле-суглуулбари. 19.20— «Фитиль» — сатирын бүхэсоюзна журнал. 19.30 — «Эдиршүүлэй бэдэрэлгэ ба уран бэлиг».

Москва. 20.00 — «Эрдэм ухаан ба ажабайдал». 20.30— «Прометей» гэжэ соёлой байшангай ород, арадай инструментнүүдэй оркестрэй концерт.

Улаан-Үдэ. 20.45 — Соносхолнууд.

Москва. 21.00 — «Амгалан нойрсогты, багашуул». 21.15— Академическэ тамаралгаар СССР-эй чемпионат. Эрэшүүл. 22.00 — «Время». 22.35 — «Гляди веселей» — 3 серитэй уран һайханай фильм 1-дэхи сери.

МАНАЙ АДРЕС, ТЕЛЕФОНУУД: ИНДЕКС: 670000

г. УЛАН-УДЭ ул. КАЛАНДАРИШВИЛИ, 23, редактор—2-50-96, приемная—2-54-54 зам редактора—2-68-08 зам. редактора—2-62-62 отв. секретарь—2-50-52, секретариат 2-66-76, отделы: партийной жизни—2-34-05, пропаганды—2-56-23, промышленности и строительства—2-61-35, сельского хозяйства—2-64-36, 2-63-86, советского строительства и быта—2-69-58, культуры и школ—2-60-21, 2-57-63 информации—2-60-91, переводов—2-54-93, писем и селькоров—2-67-81, корректорская—2-33-61, выпускающие —2-35-95 отдел объявлений —2-65-54.

Республиканская типография Гос[...] ственного комитета Бурятской АССР [по] делам издательств, полиграфии [и книж]ной торговли г. Улан-Удэ, ул. Лени[на] Н-00397. Заказ № 104. Индекс [...]